

АНАЛИЗА СТАЊА

1. ОПШТИ ПОДАЦИ

1.1. Административни и географски положај града

Град Зрењанин се налази на североистоку Републике Србије, у срцу српског дела Баната, у саставу АП Војводине. Подручје града простире се на 1.327 km² што је нешто више од 6,1% површине статистичког региона Војводине, и други је по површини у Србији, иза Краљева са 1.529 km². Град је административни, привредни, друштвени и спортски центар Средњег Баната којег, уз Зрењанин, чине општине Житиште, Сечањ, Нови Бечеј и Нова Црња.

Слика 1. Средњобанатски управни округ

Зрењанин се налази на западној ивици банатског лесног платоа, на месту где се каналисана река Бегеј улива у некадашње корито реке Тисе. Подручје града је изразито равничарски крај. Град Зрењанин лежи на 20°23' источне географске дужине и 45°23' северне географске ширине, у средишту српског дела Баната, на обалама реке Бегеја и Тисе. Град лежи на надморској висини од 80 m, а на територији града надморска висина се креће у распону од 77m до 97m. Укупна површина обухваћена Генералним планом Зрењанина је 3.961,5 ha, од чега јавно грађевинско земљиште обухвата 726,7 ha, што чини 18,3% од укупне површине грађевинског реона. Такође, пољопривредно земљиште на територији града Зрењанина је 110.758 ha, односно 83,5%. Зрењанин је од Београда удаљен 75 километара, од Новог Сада око 50 километара, а од Европске Уније (државна граница са Румунијом) око 60 километара, што чини његов положај изузетно важним транзитним центром и потенцијалним ресурсом на правцу север – југ и исток – запад. Повезаност са европским коридорима: Коридор 10 – Нови Сад – 50km, Коридор 7 – Дунав-Тиса-Бегеј, Коридор 4 – Темишвар – 8km.

1.2. Историјат града

У најстаријој документованој историји Зрењанин се, као село, први пут помиње 1326. године, а као град 1422. године у документима будимског каптола. Савремена археолошка открића указују да је на овом подручју и далеко раније било насебина, на шта указују келтске

некрополе из III и IV века п.н. ере, откривене 2009. и 2012. године. Све до 1935. године град је био познат под различитим језичким варијантама назива Бечкерек, док су га шпански досељеници кратко током 18. века називали „Новом Барселоном“. Од 1935. године постаје Петровград указом Краља Петра II, да би данашње име добио по народном хероју Жарку Зрењанину након 2. светског рата. Бечкерек на поклон 1404. године добија српски деспот Стефан Лазаревић, који ту почиње да насељава српско становништво. Тврђава, која је за одбрану од Турака подигнута 1527. године срушена је 1701. године, у складу са одредбама Карловачког мира. Бечкерек почиње нагло да се развија од 1717. године. За време Турака, становништво Баната и Бечкереча, сем турске војске, је било готово искључиво српско, разређено сталним ратовима. По ослобођењу од Турака, добровољно се насељавају Румуни, а власти силом насељавају Немце и Мађаре. Од тада, Бечкерек добија данашње национално шаролико становништво, једно од најлепших одлика Зрењанина. Прва основна школа је отворена 1722. године, пивара већ 1745. године, болница 1769. године, а прва банка 1844. године. Повељом аустријске царице Марије Терезије 6. јуна 1769. године град је постао слободно трговиште све до Закона о општинама из 1886. године када постаје град са уређеним саветом и структуром општинске власти. Зрењанин је у прошлости играо важну улогу као политичко и војно средиште. После освајања Темишвара од стране Турака, варош постаје седиште бегова, у средњем веку седиште Торонталске жупаније, након ослобађања од Турака седиште дистрикта некадашње самосталне области Тамишког Баната, после инкорпорације ове области у Угарску државу опет седиште Торонталске жупаније, за време буне 1849. године кратко време седиште Српске Војводине, после Првог светског рата, након формирања националне државе, седиште Торонталско – тамишке жупаније, по образовању области у Краљевини СХС седиште великог жупана Београдске области, по образовању бановина у Краљевини Југославији седиште окружног инспектора до његовог укидања, а потом и седиште среског начелства Великочечкеречког. Данас је Зрењанин седиште Средњобанатског управног округа.

1.3. Клима

Клима на подручју Зрењанина припада прелазу из делимично влажног у суви климатски тип. Општа карактеристика свих климатских елемената су значајне сезонске варијације. Поднебље је степско континентално, средња годишња температура за период од 2015. до 2019. година је 12,1 °C а годишња количина падавина 612 mm. Типичан ветар овог подручја је кошава, са брзином од – 11 m/sec али понекад достиже брзину и од 28 m/sec. Кошава дува из југоисточног или источног правца и доноси релативно топле и претежно суве ваздушне масе. Други значајни ветар долази из северозападног правца и редовно доноси кишу и снег и снабдева читаву Војводину довољним количинама влаге. Трећи ветар по учесталости је северац. Подручје Зрењанина је у сеизмичкој зони В00 – области ретких и умерених земљотреса.

1.4. Природни ресурси

Према подацима Републичког завода за статистику - РЗС за 2021. годину (<https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/pdf/G202213049.pdf>) укупна површина обраслих шумских површина на територији града Зрењанина је 6574 ha, односно око 4,95 %, укупне територије што је много мање од просека у АП Војводини. Квалитет шумског фонда је незадовољавајући – како по флористичком саставу, тако и по количини дрвне масе, прирасту, узгојном типу и просторном распореду. Просечна дрвна запремина је 41.711 m³.

Подручје града Зрењанина је богато водама, како површинским, тако и подземним. Богато речно чвориште чине реке Бегеј, Дунав, Тиса и Тамиш.

На територији града Зрењанина 84.5% заузимају пољопривредне површине. Највећи проценат земљишта налази се под ораницама и баштама и то 75.6% од укупне пољопривредне површине, а од тога 60.6% припада првој и другој класи што представља и најквалитетније земљиште за пољопривредну производњу.

Од минералних сировина за експлоатацију заступљене су глина и песак.

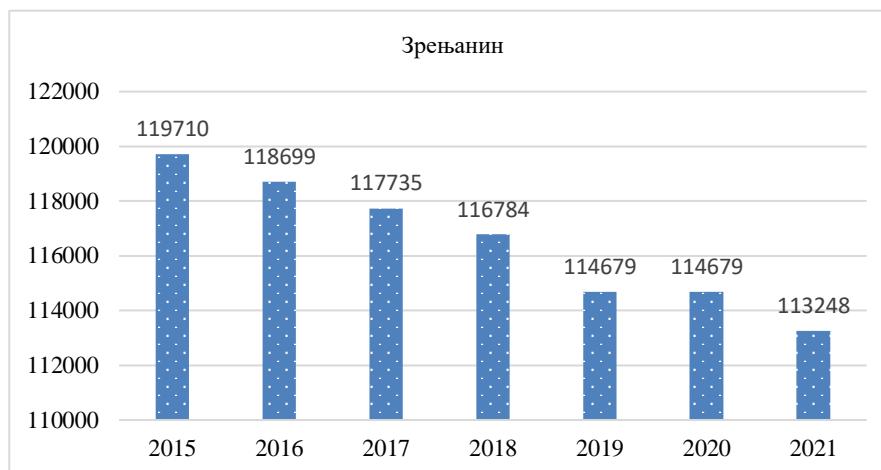
Од енергетских сировина, према нафтно-геолошкој реонизацији, на већем делу територије града Зрењанина је регистровано перспективно подручје нафте и гаса.

На територији града постоји могућност коришћења обновљивих извора енергије (геотермална енергија, сунчева енергија, ветроенергија, хидроенергија и енергија биомасе).

1.5. Становништво

Према последњем попису из 2022. године на територији града Зрењанина живи 105.722 становника различите етничке припадности. У ужем подручју града живи мање од 80.000 становника. Густина насељености је 79,67 становника по km^2 . Број домаћинстава на ширем подручју града, према попису из 2022. је 41.964. У периоду од 2015. до 2021. године приметан је значајан опадајући тренд броја становника у Зрењанину. Број становника је опао са 119.710 у 2015. години на 113.248 у 2021. години што представља пад од око 5,4%. У истом периоду број становника у Војводини је опао за око 2%, а у Србији за око 3%, што указује на то да је негативан тренд опадања броја становника у Зрењанину израженији у односу на национални и покрајински ниво. Штавише, на основу података се уочава да је између два последња пописа, у периоду од једне деценије, Зрењанин изгубио скоро 15.000 становника.

Графикон 1: Кретање броја становника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

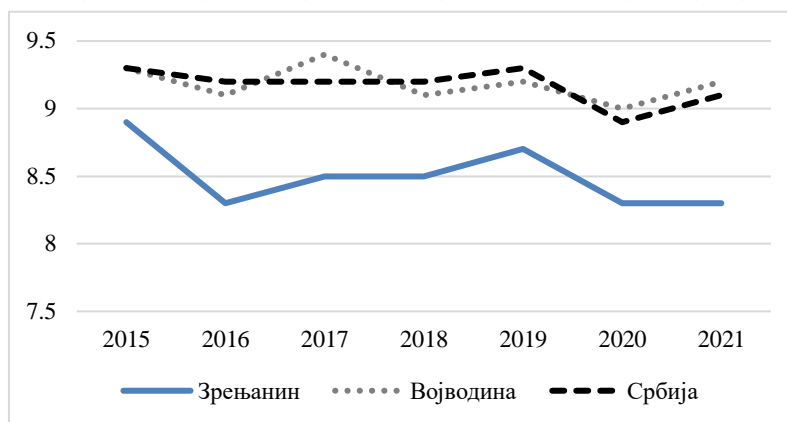

Извор: Републички завод за статистику

Такође, у периоду од 2015. до 2021. године може се уочити да је број живорођених (на 1.000 становника) у Зрењанину мањи у односу на национални и покрајински просек. У посматраном периоду у Зрењанину је број живорођених опао са 8,9 у 2015. години на 8,3 у 2021. години. У односу на национални и покрајински просек, број живорођених у Зрењанину је током

читаваог посматраног периода мањи за око један, будући да се на нивоу Војводине и Србије вредност овог индикатора у периоду од 2015. до 2021. године кретала од 9,1 до 9,4.

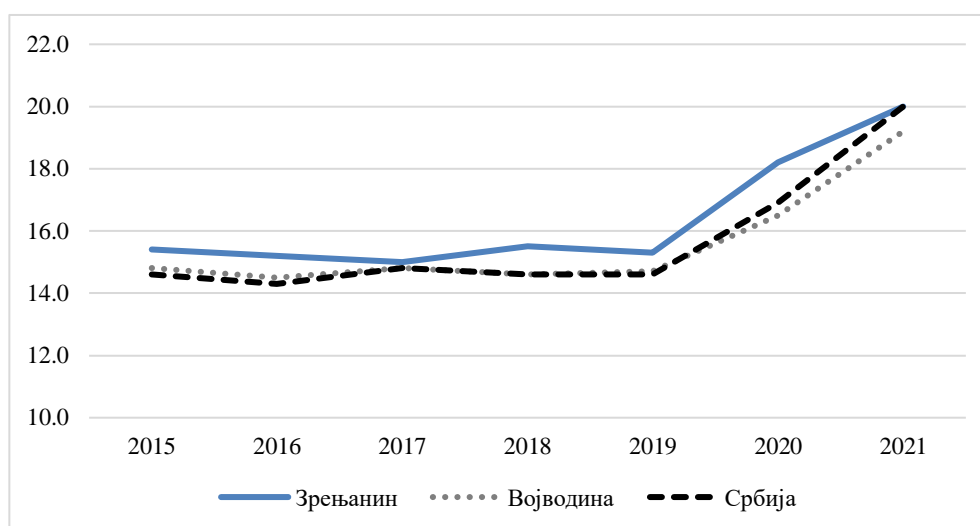
Графикон 2: Кретање броја живорођених у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2019. године

Извор: Републички завод за статистику

Ипак, у периоду од 2015. до 2021. године може се уочити да је број умрлих (на 1.000 становника) у Зрењанину изнад националног и покрајинског просека. У периоду од 2015. до 2019. године у Зрењанину је број умрлих у анализираном периоду незнатно опао са 15,4 у 2015. години на 15,3 у 2019. години, након чега је приметан значајан раст броја умрлих. Тако је 2021. године број умрлих у Зрењанину достигао 20, што је уједно и највећа забележена вредност у посматраном периоду. У поређењу са националним и покрајинским просеком, број умрлих у Зрењанину је током већег дела посматраног периода био већи за близу један, будући да се на нивоу Војводине и Србије вредност овог индикатора у периоду од 2015. до 2019. године кретала од 14,6 до 14,8. Након 2019. године вредност овог индикатора на нивоу Зрењанина се приближава вредности на нивоу Србије и Војводине.

Графикон 3: Кретање броја умрлих у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

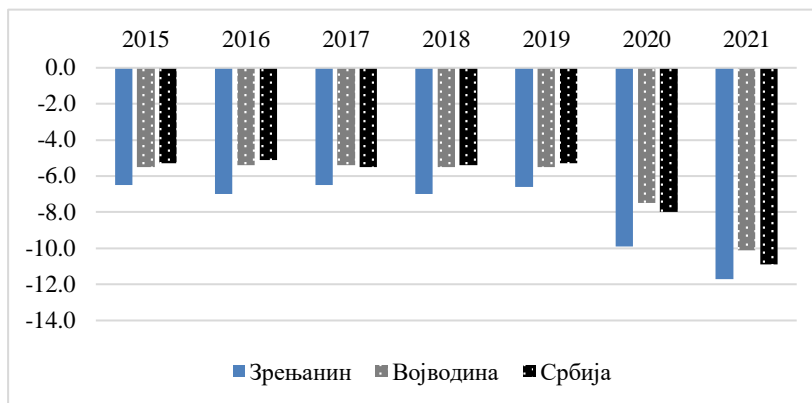

Извор: Републички завод за статистику

Последично на основу ученог кретања број живорођених и броја умрлих у периоду од 2015. до 2021. године природни прираштај (на 1.000 становника) у Зрењанину је био негативан и кретао се у интервалу од -6,5 до -12,0. Негативан природни прираштај приметан је и у Војводини и у Србији, при чему је негативна вредност овог индикатора у Зрењанину већа у односу на покрајински и национални ниво. Дакле, негативна демографска кретања су карактеристична и за

покрајину и за републику, при чему су ова негативна демографска кретања израженија у Зрењанину што се може закључити на основу претходно представљених вредности индикатора кретања броја становника.

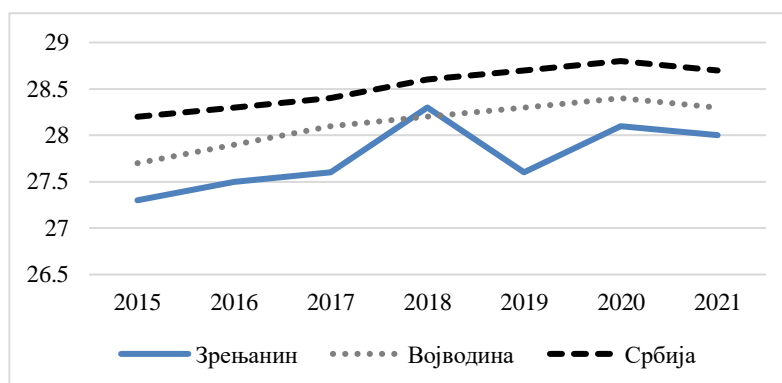
Графикон 4: Кретање природног прираштаја у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Ова негативна демографска кретања последица су ниске стопе фертилитета која је у Зрењанину у периоду од 2015. до 2021. године стабилна на нивоу од 1,5, и на нивоу је покрајинског и националног просека. Такође, у Зрењанину се може се уочити растући тренд старости мајке при рођењу првог детета, јер је просечна старост мајке порасла са 27,3 у 2015. години на 28 у 2021. години, при чему је 2018. године просечна старост мајке износила 28,3 што је највише забележена вредност овог индикатора. Ипак, може се приметити да је просечна старост мајке при рођењу првог детета у Зрењанину нижа у односу на покрајински и национални просек. У истом периоду је просечна старост мајке у Војводини порасла са 27,7 на 28,3, док је просечна старост мајке у Србији порасла са 28,2 на 28,7. Просечна старост мајке при рођењу првог детета је нижа у Зрењанину у односу на Војводину и Србију за око један.

Графикон 5: Кретање старости мајке при рођењу првог детета у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

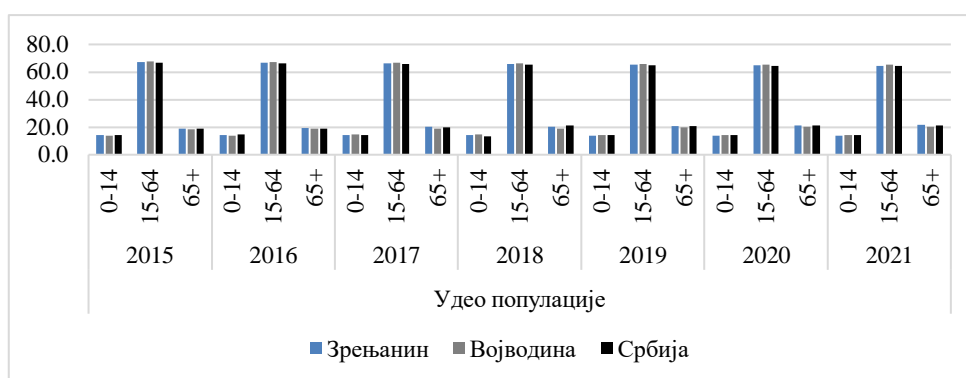

Извор: Републички завод за статистику

Уколико се посматра старостна структура становништва у Зрењанину може се уочити да се она не разликује значајно од оне која карактерише Војводину и Србију. У периоду од 2015. до 2021. године удео становништва старости 0-14 је у Зрењанину износио око 14%, и није се у великој

мери мењао током читавог периода. Али, у Зрењанину је приметан благи пораст удела становништва старости 65+ са 18,7% у 2015. години на 21,3 % у 2021. години. Дакле, док се у Зрењанину удео најмлађе популације у укупном становништву није мењао, удео најстарије популације у укупном становништву је порастао за око три процентна поена. Овакво кретање је пропраћено смањењем удела радне популације, јер је дошло до пада удела становништва старости 15-65, са 67,2% у 2015. години на 64,3% у 2021. години, што упућује на тренд старења становништва у Зрењанину. Треба издвојити да је овакав тренд уочљив и у Војводини и у Србији, јер се старосна структура становништва Зрењанина у анализираном периоду не разликује од оне која је карактеристична за покрајински и национални ниво.

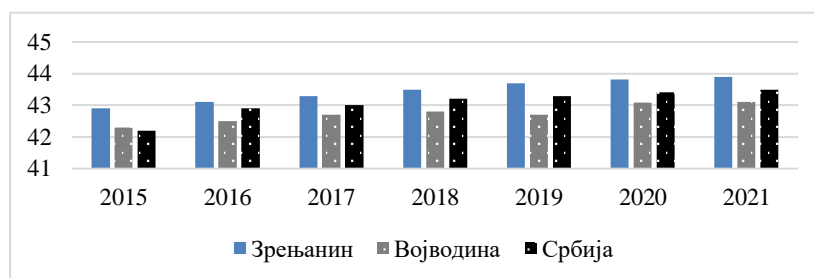
Графикон 6: Старосна структура становништва у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Тренд старења становништва може се потврдити и на основу кретања просечне старости становништва, јер је вредност овог показатеља порасла са 42,9 у 2015. години на 43,9 у 2021. години. Додатно, током читавог посматраног периода вредност просечне старости становништва у Зрењанину расте. Растући тренд кретања просечне старости становништва уочљив је и на покрајинском и на националном нивоу, при чему је вредност овог индикатора у Зрењанину већа у односу на Војводину и Србију. У Војводини се просечна старост становништва кретала у интервалу од 42,3 до 43,1, док се у Србији она кретала у интервалу од 42,2 до 43,5. Као последица претходно утврђених негативних кретања која су нешто израженија у Зрењанину у односу на национални и покрајински просек, просечни становник Зрењанина је за пола године, односно пар месеци, старији у односу на просечног становника Војводине и Србије. Ипак, тренд старења становништва у Зрењанину је бржи у односу на Војводину а спорији у односу на Србију, јер је у периоду од 2015. до 2021. године просечна старост становништва у Зрењанину порасла за 1, а у Војводини и Србији је увећана за, респективно, 0,8 и 1,3.

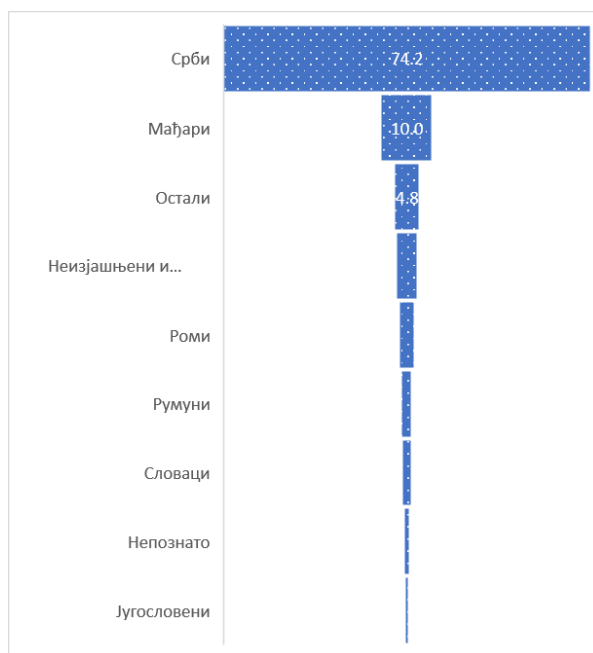
Графикон 7: Просечна старост становништва у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

У погледу структуре становништва према националној припадности у Зрењанину према последњем попису из 2022. године уочљиво је да Срби имају доминантан удео са око 78%. Највећи удео, након Срба, имају Мађари који чине 8% становништва Зрењанина и представљају највећу националну мањину, док значајно мањи удео имају Роми, Румуни и Словаци, којих укупно има нешто више од 6%.

Графикон 8: Становништво према националној припадности у Зрењанину према попису из 2022. године

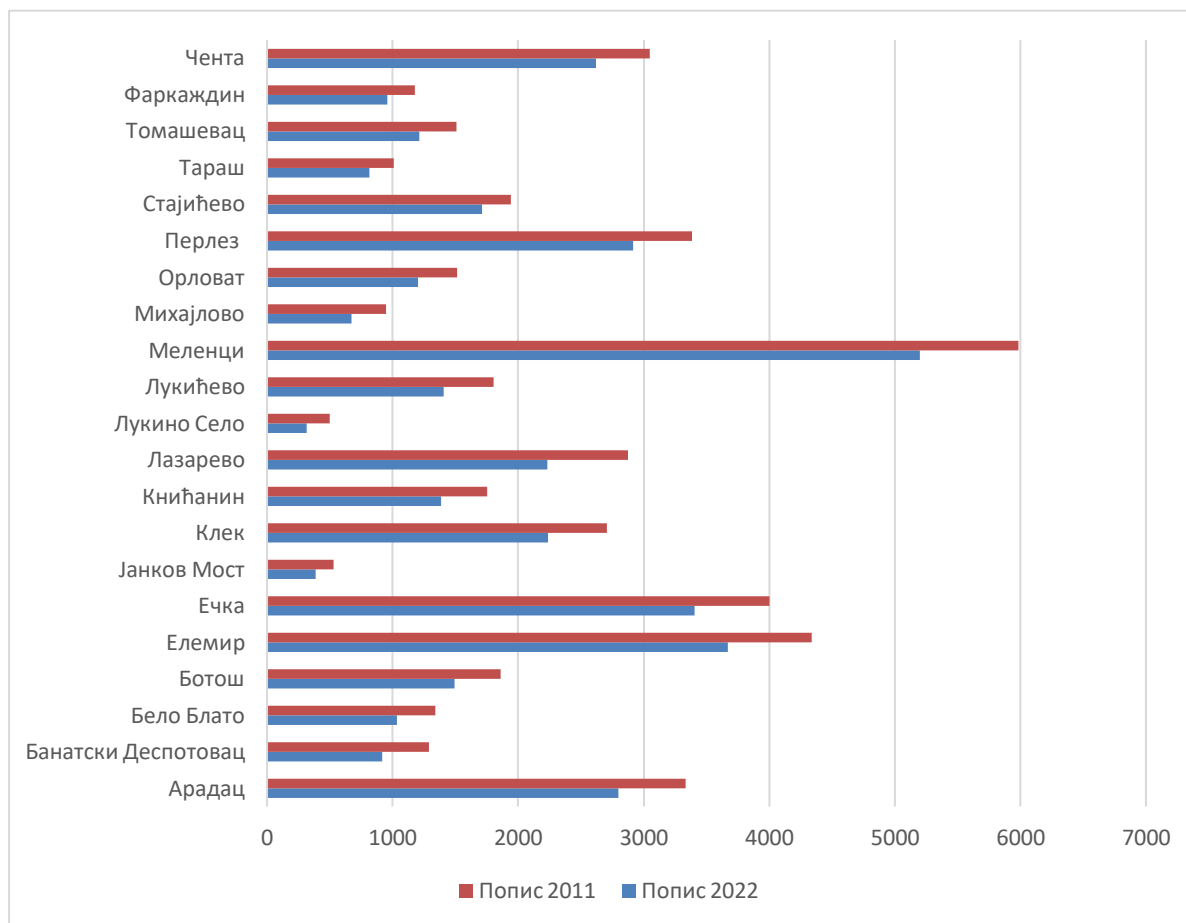
Извор: Републички завод за статистику

1.6. Структура подручја града

Према статистичком Регистру јединица разврставања, сходно попису из 2022. године, Зрењанин има 22 насеља (град + 21 насељено место), 36 регистрованих месних заједница и 21 месну канцеларију. На подручју самог града Зрењанина живи 67.129 становника што представља око 63,5% укупног становништва. Највећа насељена места Зрењанина изван подручја града јесу Меленци, Елемир, Ечка, Перлез, Арадац и Чента у којима појединачно живи између 2.622 (Чента) и 5.198 (Меленци) становника, што представља близу 20% укупног становништва. Тараш, Фаркаждин, Банатски Деспотовац, Михајлово, Јанков Мост и Лукино Село представљају насељена места Зрењанина са најмањим бројем становника, будући да у њима појединачно живи мање од 1.000 становника. У свим насељима која сачињавају територију града Зрењанина у периоду од 2011. до 2022. године (између два Пописа) приметан је пад броја становника. Он се кретао од -12,26% за подручје града, до -17,63% у просеку за 21 насељено место. Највећи пад броја становника забележен је у Лукином Селу (-36,14%), а најмањи у Стајићеву (-11,85%).

Графикон 9: Становништво по насељеним местима у Зрењанину према попису из 2011. и 2022. године

Извор: Републички завод за статистику

1.7. Градска управа града Зрењанина

Град Зрењанин, као јединица локалне самоуправе, организован је у складу са Законом о локалној самоуправи. Актуелну Одлуку о Градској управи града Зрењанина (“Службени лист града Зрењанина”, бр. 29/16, 34/16, 5/17, 14/17, 37/17, 7/18, 29/19 и 7/23) Скупштина града Зрењанина донела је 2016. године. Овом одлуком уређују се организација и делокруг рада Градске управе града Зрењанина, руковођење Градском управом, јавност рада, као и друга питања од значаја за рад Градске управе. Такође, прописано је да Градска управа обавља послове утврђене Уставом, законом, статутом и другим прописима. Градска управа обавља и поверене послове из оквира права и дужности Републике Србије и Аутономне Покрајине Војводине. Радом Градске управе руководи начелник Градске управе кога поставља Градско веће на основу јавног огласа на пет година и који за свој рад одговара Скупштини града, Градоначелнику и Градском већу у складу са Статутом града и актом о организацији Градске управе. Градска управа је јединствени орган у оквиру којег су образоване следеће основне организационе јединице за обављање сродних послова из одређених области: Одељење за финансије, Одељење за општу управу, Одељење за друштвене делатности, Одељење за урбанизам, Одељење за имовинско-правне послове и управљање имовином, Одељење за привреду, Одељење комуналне милиције, одбране, ванредних ситуација и заједничких послова, Одељење инспекција, Одељење за људске ресурсе и правне послове, Служба Скупштине града, Градоначелника и Градског већа и Служба за

информационе и комуникационе технологије. У Градској управи су организоване и две посебне организационе јединице, и то: Кабинет Градоначелника и Јединица за интерну ревизију. У Градској управи, у оквиру основних организационих јединица образују се унутрашње организационе јединице: одсеци и кабинет. Радом организационих јединица Градске управе руководе: начелник одељења – радом одељења, руководилац службе - радом службе, шеф одсека – радом одсека, шеф кабинета – радом кабинета и шеф јединице - радом јединице.

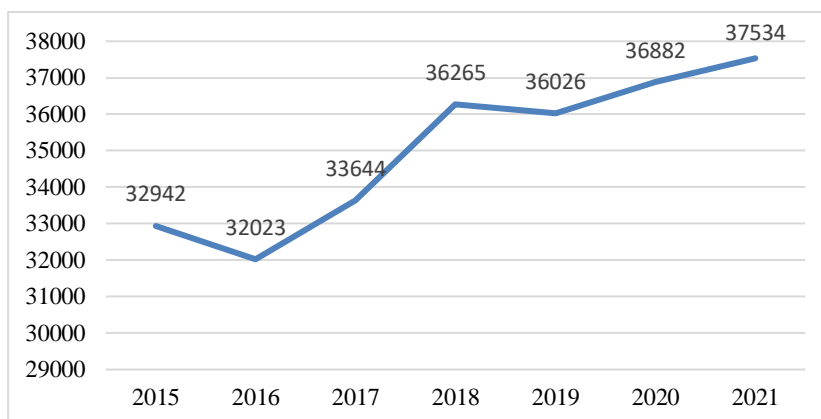
Постављена лица и запослени у Градској управи дужни су да грађанима, правним лицима и другим субјектима омогуће несметано, благовремено и ефикасно остваривање права, обавеза и правних интереса, дају потребне податке, обавештења и упутства, пруже одговарајућу правну помоћ, разматрају представке, петиције и предлоге у вези са својим радом и поступе по њима, као и да предлажу предузимање одговарајућих мера и да о томе обавесте грађане, омогуће употребу језика националних мањина у складу са Статутом града, сарађују са грађанима, правним лицима и другим странкама и поштују достојанство личности и чувају углед органа Града. Градска управа града Зрењанина има заокружен информациони систем који се континуирано унапређује. У том смислу, последњих година учињен је помак увођењем електронске писарнице, Гео-информационог система и апликација виртуелног матичара, увида у бирачки списак, локалну пореску администрацију и друге, путем којих странке могу електронским путем завршавати неке од својих послова везане за локалну администрацију. Овакав приступ је у великој мери побољшао транспарентност рада локалне самоуправе, јер је омогућен једноставан увид у документа из домена заштите животне средине, контакт са комуналном милицијом и увид у надлежност исте, затим доступност и видљивост јавних огласа, позива, конкурса и обавештења, као и доступност регистра инвеститора, различитих докумената донетих од стране органа града Зрењанина, могућност провере статуса захтева грађана и друго.

2. ЉУДСКИ РЕСУРСИ

2.1. Кретање запослености

У периоду од 2015. до 2021. године може се уочити растући тренд броја (регистровано) запослених у Зрењанину. Број запослених лица је повећан са 32.942 у 2015. години на 37.534 у 2021. години, што представља повећање од око 14%. Значајно повећање броја запослених је у Зрењанину забележено 2018. године, када је број запослених лица износио 36.265.

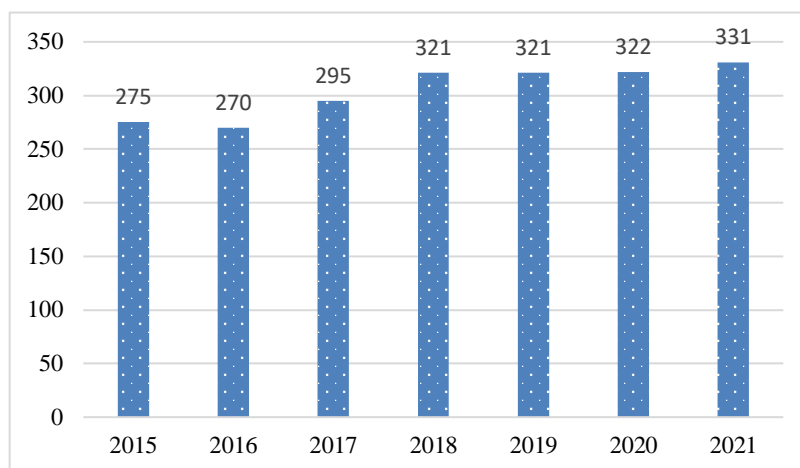
Графикон 10: Кретање броја (регистровано) запослених у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

У посматраном периоду се пораст (регистровано) запослености може уочити и на основу кретања броја запослених на 1.000 становника, што представља поузданији индикатор имајући у виду негативна демографска кретања у Зрењанину. Број запослених на 1.000 становника је порастао са 275 у 2015. години на 331 у 2021. години, при чему се у последње две анализирани године може запазити стагнарање јер се вредност овог индикатора није значајно мењала. У Зрењанину је дакле број запослених лица на 1.000 становника повећан за око 20% у периоду који је предмет анализе.

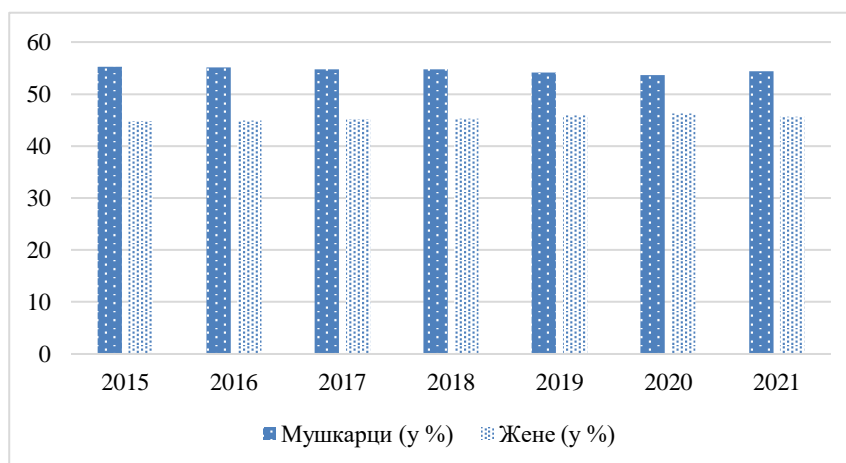
Графикон 11: Кретање броја (регистровано) запослених на 1000 становника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

У погледу удела мушкараца и жена у укупном броју (регистровано) запослених у Зрењанину уочљиво је то да је од 2015. до 2021. године проценат запослених мушкараца већи у односу на проценат запослених жена, и та разлика износи око 10 процентних поена. Наиме, током читавог периода удео запослених мушкараца у укупном броју запослених лица се кретао у интервалу од 54% до 55%, док се удео запослених жена у укупном броју запослених лица кретао у интервалу од 45% до 46% при чему се удео мушкараца смањује, а удео жена повећава у посматраном периоду за нешто мало више од једног процентног поена.

Графикон 12: Удео (регистровано) запослених мушкараца и жена у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Поређења ради, укупан број (регистровано) запослених у Србији и Војводини је у периоду од 2015. до 2021. године повећан за, респективно, 12,4% и 12,7% што је за нешто мање од три процентна поена више у односу на пораст броја (регистровано) запослених у Зрењанину у истом периоду. Посматрано према полу, удео (регистровано) запослених мушкараца је и на националном нивоу и на покрајинском нивоу током анализираних периода износио нешто мало више од 55%, док су остатак чиниле (регистровано) запослене жене. У том погледу се Зрењанин не разликује од националног и покрајинског просека.

Ако се посматра структура (регистровано) запослених у Зрењанину према типу запослења приметно је да значајно доминира удео лица запослених код привредних друштава (правних лица), будући да у периоду од 2015. до 2021. године тај удео износи нешто више од 80%. Значајно мањи удео чине приватни прудузетници и лица запослена код њих и регистровани индивидуални пољопривредници, и њихов удео је износио, редом, око 15% и 4%. Штавише, у Зрењанину је удео лица запослених код привредних друштава у посматраном периоду повећан за око два процентна поена, док се удео приватних предузетника и регистрованих индивидуалних пољопривредника смањило.

Графикон 13: Кретање (регистровано) запослених према типу запослења у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Посматрано према сектору запослења у Зрењанину се може уочити да је највећи проценат лица запослен у сектору прерађивачке индустрије и трговине на велико и мало, јер је око 30% и 15% лица запослено у овим секторима, респективно. Такође, значајан удео лица је запослен у јавном сектору, будући да је у сектору државне управе и обавезног социјалног осигурања, образовања и здравства и социјалне заштите – који се према стандардној класификацији делатности могу подвести под јавни сектор, запослено близу 20%. У периоду од 2015. до 2021. године у Зрењанину се могу уочити одређене промене у погледу кретања запослених према сектору запослења. Наиме, у посматраном периоду удео лица запослених у сектору прерађивачке индустрије је повећан за око шест процентних поена у периоду од 2015. до 2019. године, након чега долази до смањења овог удела. У периоду од 2015. до 2021. године, удео запослених лица у сектору рударства је повећан за два процентна поена, док је у сектору саобраћаја и складиштења смањен за нешто мање од два процентна поена. У јавном сектору у Зрењанину је удео запослених лица у периоду који је предмет анализе смањен за близу три процентна поена. У свим осталим секторима значајнијих промена није било.

Табела 1: Кретање (регистровано) запослених према сектору запослења у периоду 2015-2021. године (у %)

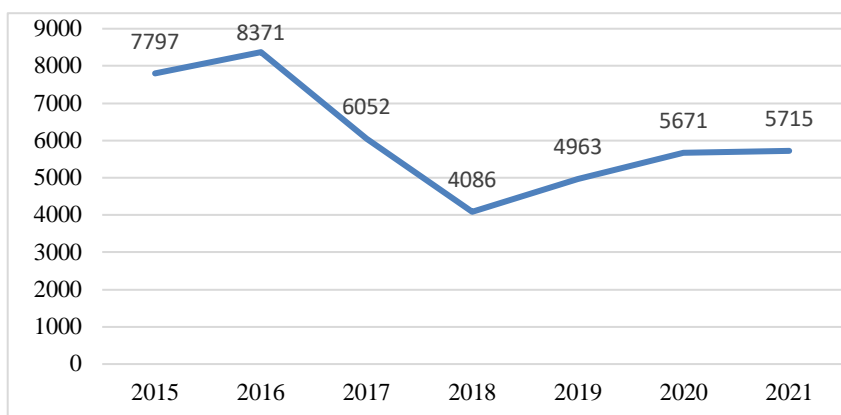
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Пољопривреда, шумарство и рибарство	3,1	2,5	2,3	2,0	2,1	2,1	1,9
Рударство	0,9	2,2	1,8	1,9	2,9	2,7	2,8
Прерађивачка индустрија	28,2	28,6	30,3	35,0	34,3	32,3	29,5
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	1,5	1,7	1,6	1,3	1,2	1,2	1,3
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	2,1	2,2	1,9	1,8	1,8	1,9	2,0
Грађевинарство	3,2	3,1	3,1	3,0	3,1	3,2	3,4
Трговина на велико и мало	13,9	15,1	14,8	13,5	13,5	14,3	15,3
Саобраћај и складиштење	6,8	5,5	5,5	5,3	5,1	5,6	6,1
Услуге смештаја и исхране	2,2	2,2	2,1	2,4	2,5	2,8	2,9
Информисање и комуникација	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5
Финансијске делатности и делатности осигурања	1,0	1,5	1,4	1,3	1,2	1,3	1,3
Пословање некретнинама	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	2,9	3,2	3,2	3,3	3,2	3,5	3,7
Административне и помоћне услужне делатности	3,9	2,8	4,0	3,0	2,8	2,6	2,8
Државна управа и обавезно социјално осигурање	5,7	5,4	5,1	4,9	4,8	4,8	4,8
Образовање	7,0	7,2	6,8	6,2	6,2	7,2	7,3
Здравствена и социјална заштита	8,7	8,5	8,1	7,6	7,6	7	7,2
Уметност, забава и рекреација	1,9	1,4	1,2	1,3	1,4	1,5	1,5
Остале услужне делатности	1,4	1,5	1,6	1,5	1,6	1,7	1,7
Регистровани индивидуални пољопривредници	4,1	4,1	3,6	3,0	2,7	2,6	2,6

Извор: Републички завод за статистику

2.2. Кретање незапослености

Од 2015. до 2021. године може се уочити опадајући тренд броја (регистровано) незапослених у Зрењанину. Број незапослених лица је смањен са 7.797 у 2015. години на 5.715 у 2021. години, што представља смањење од око 30%. Значајно смањење броја незапослених је забележено током 2017. и 2018. године. Овај тренд смањења незапослености у Зрењанину одговара тренду који се може уочити на покрајинском и националном нивоу, а који је последица како смањења броја незапослених тако и смањења радне снаге услед преласка одређеног броја лица у статус неактивних лица (као последица обесхрабрениости због дугорочне незапослености или одласка у друге градове или у иностранство). Компарације ради, на нивоу Србије и Војводине је број (регистровано) незапослених у анализираном периоду опао за око 35% и 40%, редом. Дакле, број незапослених лица у Зрењанину је опао у мањем проценту у односу на тај пад на националном и покрајинском нивоу – пет процентних поена у поређењу са националним просеком и десет процентних поена у поређењу са покрајинским просеком.

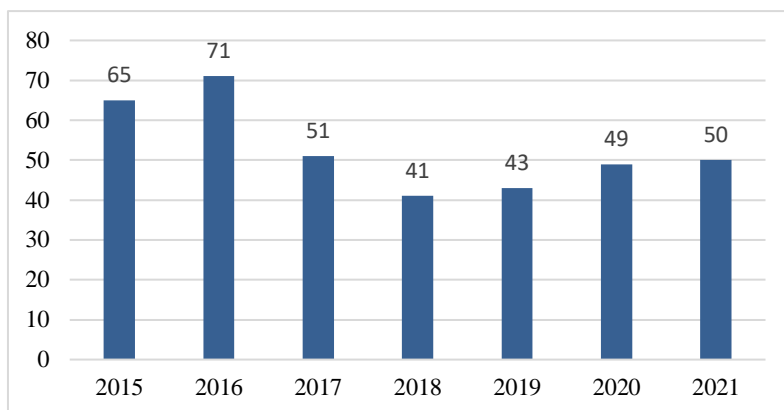
Графикон 14: Кретање броја (регистровано) незапослених у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

У анализираном периоду се пад (регистроване) незапослености може уочити и на основу кретања броја незапослених на 1.000 становника, што представља као и у случају анализе кретања запослености бољи индикатор имајући у виду неповољан демографски тренд у Зрењанину. Број незапослених на 1.000 становника је опао са 65 у 2015. години на 50 у 2021. години. У Зрењанину је број незапослених лица на 1.000 становника смањен за око 25% у посматраном периоду. Ипак, уочљиво је да је вредност овог индикатора бележила опадајући тренд до 2019. године, након чега долази до промене у тренду кретања.

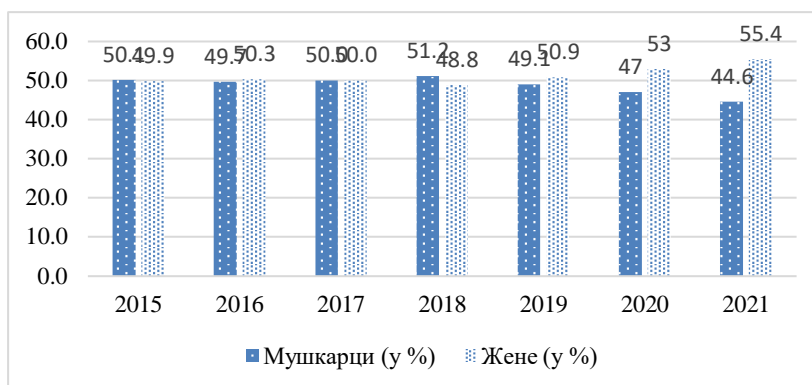
Графикон 15: Кретање броја (регистровано) незапослених на 1000 становника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

У погледу удела мушкараца и жена у укупном броју (регистровано) незапослених у Зрењанину уочљиво је то да је од 2015. до 2021. године проценат незапослених мушкараца и незапослених жена у великој мери уједначен све до 2019. године. Иако је у одређеним годинама у овом периоду разлика уочљива, та разлика није већа од три процентна поена. Тако је, на пример, 2018. године удео незапослених мушкараца износио 51,2% а удео незапослених жена 48,8%, док је у наредној години удео незапослених мушкараца био 49,1% а удео незапослених жена 50,9%. Међутим, након 2019. године долази до промена, при чему удео незапослених мушкараца опада, док удео незапослених жена расте. Тако је 2021. године, стопа незапослености мушкараца била за скоро 10 процентних поена већа у односу на стопу незапослености жена, и износила је око 45%:

Графикон 16: Удео (регистровано) незапослених мушкараца и жена у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Важан индикатор на тржишту рада може представљати и трајање незапослености, јер оно указује на то да ли је проблем незапослености краткорочног или дугорочног карактера, па самим тим упућује на тип интервенције која је неопходна. У периоду од 2015. до 2021. године смањен је удео лица која су била незапослена до три месеца, али је повећан удео лица која су била незапослена дуже од пет година. Конкретно, удео лица која су била незапослена до три месеца се смањило за око четири процентна поена – са око 21% у 2015. години на око 17% у 2021. години, док се удео лица која су била незапослена дуже од пет година повећао за три процентна поена – са око 20% у 2015. години на око 23% у 2021. години. Ово указује на то да се незапослена лица у Зрењанину током посматраном периода суочавају са све израженијим проблемима проналажења запослења.

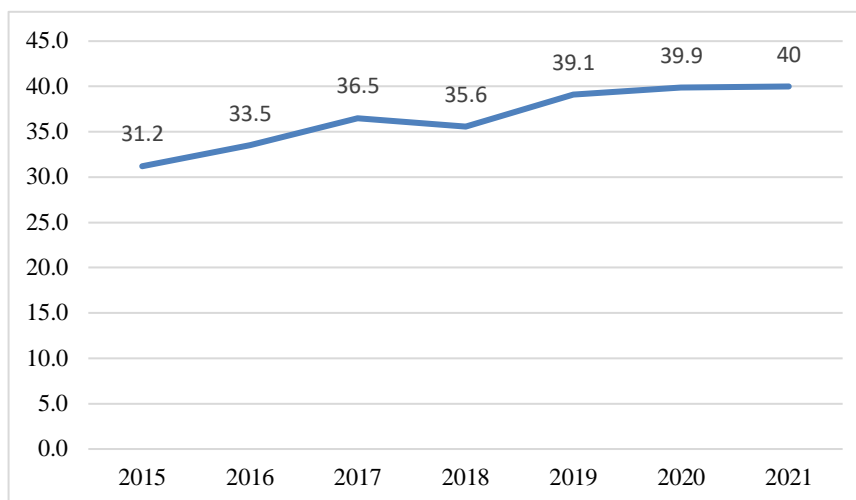
Табела 2: Кретање трајања незапослености у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
до 3 месеца	20,6	19,1	19,4	18,3	17,7	17,2	17,1
3-12 месеци	27,3	27,5	27,1	26,5	26,2	24,2	24,5
1-2 године	14,5	14,6	14,5	15,1	15,3	15,4	15,6
2-5 година	17,5	17,8	17,7	18,2	18,5	19,1	19,5
преко 5 година	20,1	21,0	21,3	21,9	22,3	23,1	23,3

Извор: Национална служба за запошљавање

Један од разлога оваког стања у Зрењанину може бити чињеница да је значајан проценат незапослених лица без квалификација. Удео лица без квалификација у укупном броју незапослених је штавише у порасту од 2015. до 2021. године, јер се вредност овог индикатора повећала са 31,2% на 40%. Дакле, у посматраном периоду је дошло до повећања удела лица без квалификација међу незапосленима у Зрењанину за око девет процентних поена, што може представљати потенцијално објашњење за пораст дугорочне незапослености, поред стандардних проблема структурне природе економије Зрењанина.

Графикон 17: Удео лица без квалификација у укупном броју незапослених у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

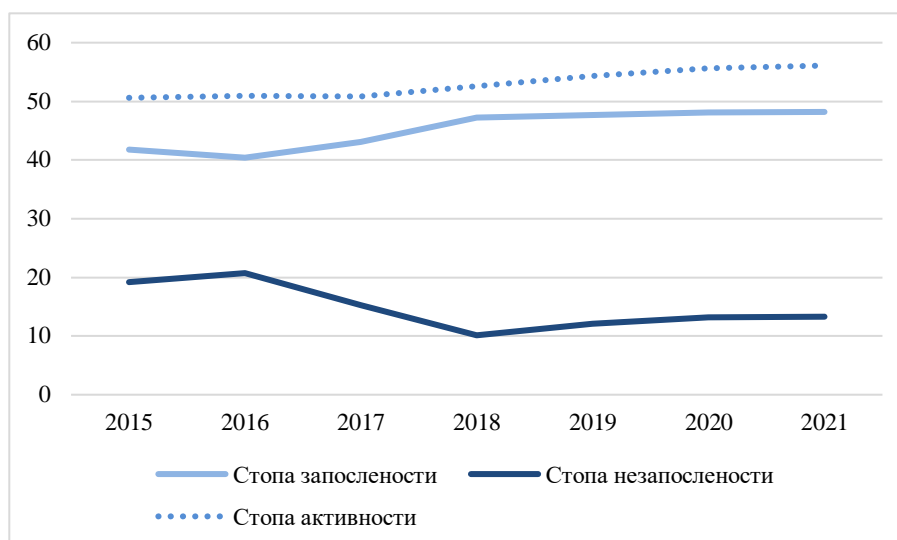
Бољи увид се може стећи на основу посматрања кретања удела незапослених лица према нивоу образовања па се може уочити поред раста удела незапослених лица без квалификација и смањење удела незапослених лица са средњим образовањем. У периоду од 2015. до 2021. године удео незапослених лица са средњим образовањем је опао за око 10 процентних поена, са око 52% на 42%. У истом периоду удео незапослених лица са вишим и високим образовањем се није значајно променио. Ово указује на потребу спровођења активних мера на тржишту рада усмерених ка доквалификацији и преквалификацији радне снаге у Зрењанину.

2.3. Кретање зарада

Поузданија слика о стању на тржишту рада у Зрењанину може се добити анализом кретања стопе (регистроване) запослености, незапослености и активности. У периоду од 2015. до 2021. године стопа запослености, као удео броја запослених лица у радној популацији, је порасла за око седам процентних поена – са око 41,8% у 2015. години на око 48,2% у 2021. години, док је стопа незапослености, као удео броја незапослених лица у радној снази, опала за шест процентних поена – са око 19,1% у 2015. години на око 13,3% у 2021. години. У овом периоду у Зрењанину је незнатно порасла стопа активности, као однос радне снаге и радне популације, за око три процентна поена, достижући вредност од 56,1% у 2021. години. Овакво кретање стопе запослености, незапослености и активности може указивати на позитивне трендове на тржишту рада Зрењанина. Ипак, не треба занемарити чињеницу да је у Зрењанину стопа запослености и активности нижа, а стопа незапослености већа од покрајинског и националног просека. Такође, треба утврдити у којој мери се пораст стопе запослености и пад стопе незапослености дугује повећању броја радних места, а колико повећању број неактивних лица. Додатно, повећање стопе запослености и смањење стопе незапослености не мора представљати искључиво резултат раста економије Зрењанина, већ може бити и резултат функција промене начина евидентирања и интерпретације података.

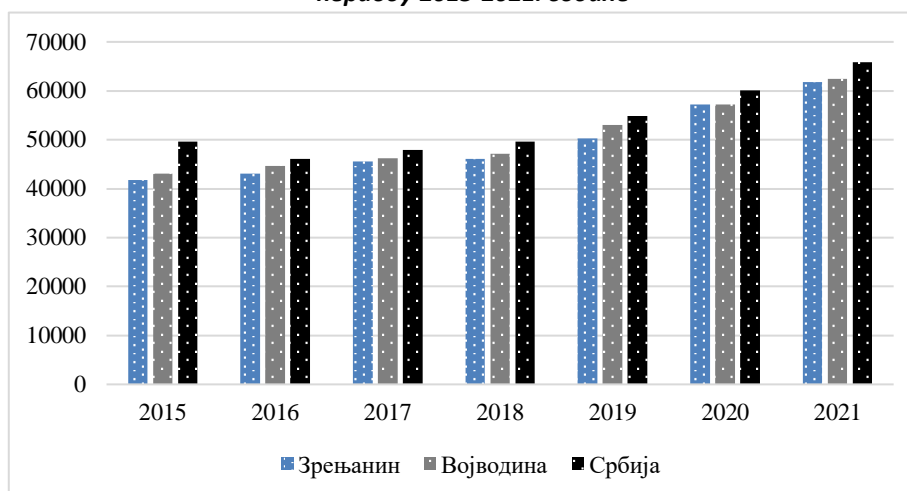
Графикон 18: Кретање стопе (регистроване) запослености, незапослености и активности у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Важан показатељ о стању на тржишту рада представља и просечна зарада. Просечна зарада (без пореза и доприноса) је од 2015. до 2021. године у Зрењанину порасла са око 42.000 динара на око 62.000 динара, што представља повећање од чак 45%. Уочљиво је да је до 2019. године просечна зарада у Зрењанину нижа од покрајинског и националног просека, након чега долази до побољшања ситуације. До 2019. године разлика у просечној зареди у Зрењанину у односу на просечну зареду у Војводини је износила око 3.000 динара, док је разлика у просечној зареди у Зрењанину у односу на просечну зареду у Србији износила око 5.000 динара. Након 2019. године долази до значајног смањења ових разлика, тако да је просечна зарада у Зрењанину на нивоу просечне зареде у Војводини, али је за око 3.000 динара нижа од просечне зареде на националном нивоу.

Графикон 19: Кретање просечне зареде (без пореза и доприноса) у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

3. ИНФРАСТРУКТУРА

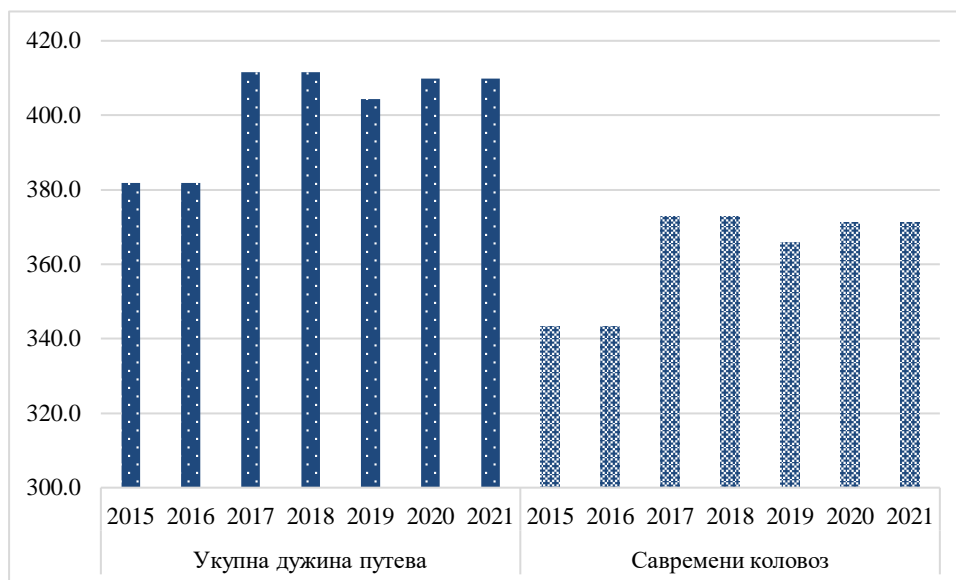
3.1. Саобраћајна инфраструктура

Под инфраструктуром се подразумевају сва изграђена јавна добра и успостављене институције на локалном нивоу, чијим функционисањем се обезбеђује пружање услуга грађанима у области комуналних делатности. Као највећи град у Банату, Зрењанин располаже развијеном инфраструктурном мрежом. Акутни недостатак средстава, гашење индустријске производње и губитак економске моћи града последњих неколико деценија условили су слабо одржавање. Данас, готово целокупна инфраструктура града захтева снажан инвестициони импулс у осавремењивање постојећих и планско ширење нових капацитета. Саобраћајна инфраструктура представља основу за ефикасан, ефективан и флексибилан транспорт људи и добара. Саобраћајна инфраструктура обезбеђује неопходну мобилност становништва и пословног сектора и састоји се од путне мреже, железничке мреже, мреже пловних путева и ваздушног саобраћаја.

Путна мрежа

У периоду од 2015. до 2021. године путна мрежа у Зрењанину је у значајној мери унапређена. Укупна дужина путева је повећана са 382 километара путева у 2015. години на 410 километара путева у 2021. години, што представља пораст укупне путне мреже за око 7%. Од укупне дужине путева у Зрењанину највећи проценат представља савремени коловоз – око 90%. Дужина савременог коловоза у Зрењанину је у анализираном периоду повећана са 343 километара у 2015. години на 371 километара у 2021. години.

Графикон 20: Укупна дужина путева и дужина савременог коловоза у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Ако се посматра структура путне мреже у Зрењанину може се уочити да је у периоду од 2015. до 2019. године дужина државних путева првог реда повећана са 109,4 километара на 113,1

километар, дужина државних путева другог реда смањена са 49,5 километара на 47,3 километара, док је дужина општинских путева повећана са 223 километара на 243,9 километара. Такође, уочава се да у укупној путној мрежи доминирају општински путеви, који представљају око 60% укупних путева, а да државни путеви првог реда и државни путеви другог реда чине, редом, 28% и 11% укупних путева. Према структури путне мреже уочава се да је у Зрењанину удео државних путева првог реда већи, а да је удео државних путева другог реда мањи у поређењу са покрајинским и националним нивоом.

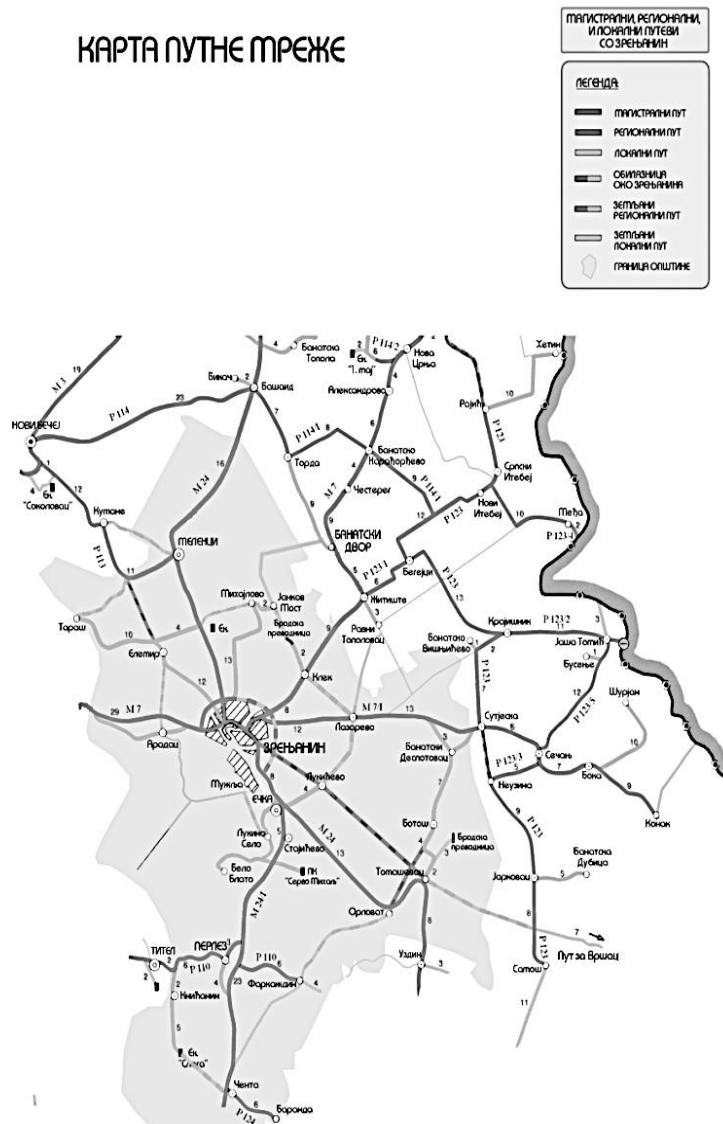
Табела 3: Структура путне мреже у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

	Година	Зрењанин	Војводина	Србија
Државни путеви првог реда	2015.	109,4	1.315,1	4.804,3
	2016.	109,4	1.330,6	4.627,6
	2017.	120,1	1.049,9	3.889,8
	2018.	120,1	1.049,9	3.859,8
	2019.	113,1	1.023,9	3.864,5
	2020.	113,1	1.023,9	3864,5
	2021.	113,1	1019,2	3.884,8
Државни путеви другог реда	2015.	49,5	1.950,1	10.951,0
	2016.	49,5	1.946,1	11.477,4
	2017.	47,5	2.052,6	10.040,2
	2018.	47,5	2.052,6	10.040,2
	2019.	47,3	1.961,9	9.650,9
	2020.	47,3	1.961,9	9.662,4
	2021.	47,3	1968,1	9.620,5
Општински путеви	2015.	223,0	2.688,7	29.239,7
	2016.	223,0	2.700,1	29.374,6
	2017.	243,9	2.714,3	29.345,8
	2018.	243,9	2.771,2	30.036,9
	2019.	243,9	2.944,1	30.324,1
	2020.	249,5	2.950,9	30.452,9
	2021.	249,5	2.893,3	31.288,8

Извор: Републички завод за статистику

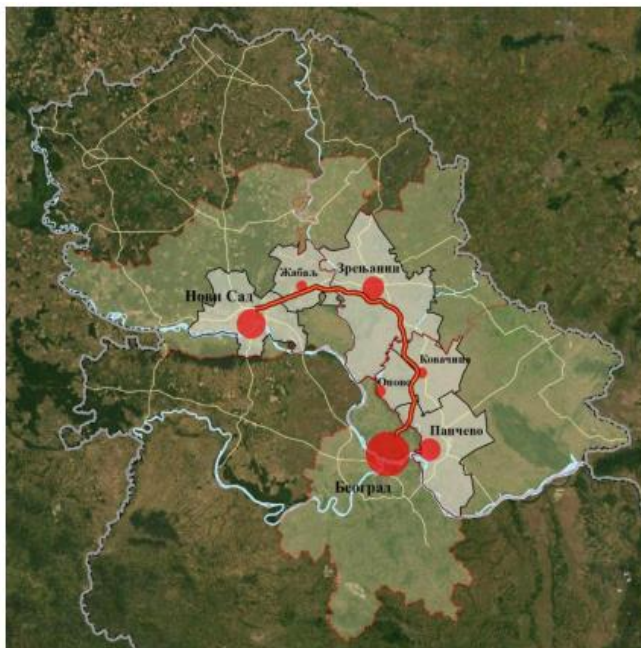
Слика 2: Карта путне мреже Зрењанина

КАРТА ПУТНЕ МРЕЖЕ

На територији Зрењанина најзначајнији правци путне мреже су: државни пут Зрењанин-Нови Сад са прикључком на паневропски коридор X, државни пут Зрењанин-Београд са прикључењем на паневропски коридор VII, државни пут Зрењанин-Темешвар који се прикључује на међународни пут ка Украјини, Молдавији и североистоку Европе. Постоје још и следећи кључни путни правци: Зрењанин – Вршац - Темешвар, Зрењанин – Орловат - Панчево, Зрењанин – Меленци - Нови Бечеј - Бечеј, а сва насељена места су повезана локалним путевима. Такође, Просторним планом РС од 2021. до 2035. године предвиђена је изградња саобраћајнице (аутопут) Београд – Зрењанин – Нови Сад (популарно Војвођанско П). Према раније представљеним планским документима пут би требало да буде дугачак 100 километара, са више саобраћајних петљи (13), на територији четири града (Београд, Панчево, Зрењанин и Нови Сад) и три општине (Ковачица, Опово и Жабал), односно на укупно четири хиљаде хектара.

Слика 3: Планирана траса аутопута Београд-Зрењанин- Нови Сад

Извор: Просторни план подручја посебне намене коридора аутопута Београд-Зрењанин- Нови Сад

Уопштено, сви путни правци на територији града Зрењанина су у функцији. Мрежа на ужем подручју града и у већини насељених места и локални путеви захтевају санацију или/и делимичну реконструкцију и осавремењавање, а државни пут детаљну реконструкцију и проширење моста на Тиси.

Просторним планом РС од 2021. до 2035. године предвиђено је успостављање логистичког центра у Зрењанину (у контексту развоја интермодалног саобраћаја). Поред Зрењанина исти ће се развијати и у гравитационим зонама регионалних и привредних центара: Кикинда, Вршац, Ваљево, Ужице, Крушевац (алтернативно Карљево), Прешево, Шабац, Јагодина, Чачак и Приштина.

Мрежа пловних путева

Мрежу пловних путева на подручју града чине речна мрежа и мрежа пловних канала. Речну мрежу представља река Тиса, која је на подручју града пловна у целој својој дужини. Река Бегеј протиче кроз град Зрењанин дужином тока од 12 km и у Зрењанину се налази главно пристаниште пловног Бегеја. Пловни Бегеј је веома значајан због могућности одвијања речног саобраћаја са суседним Тимишким регионом у Румунији, али је за његово довођење у функцију неопходно чишћење у целој његовој дужини. За ову активност постоји идејни пројекат („Студија о реконструкцији и рехабилитацији канала Бегеј“), а основни проблем евентуалне реализације осим финансирања, је третман и одлагање високо токсичног муља. Мрежу пловних канала чине следећи канали: Канал Бегеј (Тиса – Клек) дужине 34+800 km, IV – V категорије и Канал Пловни Бегеј (Клек – државна граница) дужине 29+000 km, III категорије. Канали III категорије испуњавају услове за саобраћај пловних објеката дубине газа до 1,80 м, канали IV категорије до 2,10 м, а канали V категорије до 3,00 м. Препреку несметаном одвијању саобраћаја током целе године представља чињеница да већина канала код екстремно високих вода не испуњава услове за одвијање саобраћаја јер се висине пролаза испод мостова смањују знатно испод дозвољених вредности.

Одржавање и реконструкција преводница и устава су у надлежности ЈВП “Воде Војводине” Нови Сад. Будући развој мреже пловних путева подразумева чишћење канала пловни Бегеј и изградњу интермодалних станица.

Железнички саобраћај

Дугорочним и средњорочним планом пословне стратегије и развоја “Инфраструктура Железнице Србије” АД за период од 2017. до 2027. године предвиђена је реконструкција пруге Панчево Главна - Зрењанин - Банатско Милошево - Сента - Суботица. У питању је регионална једноколосечна неелектрифицирана пруга дужине 198 km, а од тога је потребно да се реконструишу 183 km пруге. Пруга повезује привредне центре Панчево, Зрењанин, Кикинду и Сенту са европским окружењем преко Коридора 10 у станицама чвора Београд и Суботица. Пројекат подразумева реконструкцију и модернизацију грађевинске и електротехничке инфраструктуре за брзину до 120 km/h, повећање осовинског оптерећења на 22,5 t и оптерећења по дужном метру на 8 t/m, са полагањем оптичког кабла целом дужином пруге и изградњом линијских сигналних поставница у Зрењанину и Сенти за управљање саобраћајем на свим међустаничним растојањима и свим службеним местима предметне пруге.

Ваздушни саобраћај (Зрењанин - Ечка LYZR)

Комплекс Аеродрома Зрењанин-Ечка се простире на површини од 1158 ha и налази југоисточно од Зрењанина, а северно од села Ечка. Аеродромске површине лоциране су комплетно на инфраструктури немачког аеродрома из другог светског рата, највећег у југоисточној Европи, изграђеног 1941. године. Аеродром Зрењанин је највећи аеродром „Ц” класе на Балкану са својом пратећом инфраструктуром за пријем мањих путничких, пољопривредних и транспортних авиона до 7 тона носивости. На комплексу аеродрома урађен је детаљни план на површини од 300 ha и у власништву је града Зрењанина који је у посед истог ушао 2003. године уговором са Савезном државом и Министарством одбране о размени непокретности.

Доминантни постојећи елементи инфраструктуре су: бетонска ПСС 1850m x 60m у неупотребљивом стању, систем рулних стаза - такође неупотребљив, травната ПСС 1250m x 80m, хангар, аеродромска зграда са чекаоницом и пратећим садржајима, бунар, трафостаница, падобрански круг, цистерне за гориво са бензинском станицом.

Решењем Савезне владе СРЈ од 1997. године категорисан као мешовити цивилно-војни аеродром од посебног значаја за одбрану земље. Ова категорија му тренутно омогућава да се на њему одвија саобраћај за војне авионе, спортске авионе, пољопривредну авијацију као и ваздушни такси саобраћај авионима који превозе до 20 путника. Тренутно се аеродром користи за потребе пољопривредне авијације, спортске и рекреативне активности. На подручју које гравитира аеродрому Ечка (у пречнику од 50 km) живи око 300.000 становника. Ревитализацијом постојеће полетно-слетне стазе уз довршетак и опремање изграђеног објекта за пријем путника створили би се услови за превоз до 80 путника авионима типа АТР-72 који су још увек у широкој употреби.

Слика 4: Аеродром Зрењанин Ечка

У сарадњи са професорима са Саобраћајног факултета из Београда, град је израдио “Студију оправданости примене транспортних авиона на аеродрому Ечка” . Овај идејни пројекат представља пројекат перспективе и даљег развоја зрењанинског аеродрома и могућности које он пружа.

Бициклически саобраћај

Кроз Републику Србију пролазе три паневропска бициклическа коридора: Еуровело 6, 11 и 13. Рута Еуровело 11 ће у будућности повезивати крајњи север Европе са Грчком, преко Републике Србије. У складу са Стратегијом развоја бициклирања у Републици Србији од 2022. до 2026. године просторни развој бициклическог саобраћаја и мреже бициклических стаза засниваће се на активностима на коридорима бициклических стаза (који садрже главну и алтернативне руте) на територији Републике Србије, основним правцем север-југ са бочним везама и систему центара развоја бициклизма у циљу остваривања међудржавне сарадње (у склопу европске мреже бициклических рута – EuroVelo. Једна од рута је и Еуровело 11: Хоргош (граница са Републиком Мађарском) – Сента – Нови Бечеј – Зрењанин – Београд – Панчево – наставак планираном рутом Еуровело 6 – Смедерево – Пожаревац – Свилајнац – Деспотовац – Ђуприја – Алексинац – Ниш – Лесковац – Врање - Прохор Пчињски (граница са Републиком Северном Македонијом).

3.2. Енергетска инфраструктура

Термоелектрана – топлана (ТЕ-ТО) Зрењанин је у саставу Електропривреде Србије (ЕПС) односно зависног привредног друштва Панонске термоелектране-топлане д.о.о Нови Сад. Једна је од три на подручју Војводине, а други термоенергетски објекат по величини и производним могућностима. Инсталирани капацитет годишње производње електричне енергије износи око 750.000 MWh. Конципирана је за комбиновани циклус производње, и производи водену пару за индустрију, топлу воду за грејање и, према потребама ЕПС-а, електричну енергију. Активна електрична снага која се током зимског периода предаје систему ЕПС-а је око 60 MW, колика је била и топлотна снага потребна за грејање града. Најважнија улога ТЕ-ТО за ЕПС и за регион је производња реактивне енергије у обиму од 50 MVA, путем које се одржавају напонске прилике у високонапонској мрежи Баната. ТЕ-ТО се састоји од 2 објекта – тзв. Нова и Стара ТЕ-ТО. Нова ТЕ-ТО је на електроенергетски систем ЕПС-а повезана на 110 kV мрежу, а Стара ТЕ-ТО на 6/35 kV

мрежу Електродистрибуције Зрењанин. ЈКП “Градска топлана” снабдева топлотном енергијом 7.750 домаћинстава у Зрењанину са око 400.000 /m² грејне површине, и још око 150.000 /m² пословног простора са укупном инсталисаном снагом на даљинском грејању од 74.500 kW. Укупна дужина вреловодне мреже је 30 km. Основна делатност ЈКП “Градска топлана” је производња и дистрибуција топлотне енергије. ЈКП “Градска топлана” поседује два вреловодна котла укупног капацитета 70MW (2x35 MW) са комбинованим горионицима за сагоревање природног гаса и мазута са пратећом котловском опремом. У периоду од 2010. до 2020. године извршена је замена око 65% вреловодне мреже, новим предизолованим челичним цевима. Тиме су драстично смањени губици топлотне енергије и обезбеђена је велика поузданост у испоруци топлотне енергије до крајњих потрошача. Проширење капацитета што се тиче самог извора није потребна, а што се тиче дистрибутивне вреловодне мреже, константно се ради на проширивању исте због сигурности у снабдевању града топлотном енергијом и евентуалног преузимања топлотне енергије из погона ЕПС-а обезбеђена је и функционална веза две енергане са системом даљинског грејања. С обзиром да је вреловодна мрежа изграђена између 1970. и 1984. године, те да јој је у целости амортизациони век истекао и велики број деоница је у изузетно лошем техничком стању, а није се вршила замена постојеће мреже, потребно је извршити значајна улагања да би се она довела у технички сигурно стање. Проширење капацитета није неопходно, с обзиром на то да нема потенцијалних захтева ни од привредних субјеката ни од стране становништва, али су неопходна средства за одржавање постојеће мреже из споменутих разлога. Територија града Зрењанина се из националне мреже напаја са два далеководна (275 према Новом Саду и 254 према Београду) од по 220 kV, преко ТС 110/35 kV Зрењанин 1 и припадајућих ТС 35/10(20) kV Зрењанин Центар, Зрењанин Север, Зрењанин Индустрија, Меленци, Томашевац и Перлез, као и ТС 110/20 kV Зрењанин 3, Зрењанин 4 и Бегејци. Укупан број трафостаница (ТС) на подручју ЕД Зрењанин је 1.612 са укупном инсталисаном снагом од 1.337,74 MVA. У табели 8 приказан је број трафо станица са инсталисаном снагом. Преглед укупног броја трафо станица са инсталираном снагом дат је табели 5.

Табела 4: Број трафо станица са инсталисаном снагом

110/h		35/h		20/0,4		10/0,4		укупно	
број	Синстал.	Број	Синстал.	број	Синстал	број	Синстал	број	Синстал.
8	418,0	18	220,1	1297	557,9	289	141,8	1.612	1337,7

Извор: Електровојводина

Укупна дужина електродистрибутивне мреже у Зрењанину износи 3.772,28 km, са структуром приказаном у табели 6. Може се уочити да у структури електродистрибутивне мреже доминирају далеководи са напајањем од 0,4 kV са 1.888, 9 километара, што представља 50% укупне дужине енергетске мреже Зрењанина.

Табела 5: Дужина и структура електродистрибутивне мреже

110 kV	35 kV	20 kV	10 kV	0,4 kV	укупно
0,0	260,8	1421,1	201,5	1.888,87	3.772,28

Извор: Електровојводина

У 2021. години укупан број потрошача је био нешто мањи од 110.000, од чега нешто више од 90% јесу домаћинства, док мање од 1% јесу потрошачи високог напона. ЕД Зрењанин је током 2021. године преузела близу 15% укупне електричне енергије на подручју Војводине, од чега је

око 40% реализовано у домаћинствима, око 30% је реализовано код потрошача високог напона, око 15% је реализовано кроз осталу потрошњу, док су губици чине близу 15%. Према публикацији Електровојводине у чијем саставу се налази и ЕД Зрењанин, за 2021. годину, квалитет испоруке електричне енергије у Зрењанину према стандардним индикаторима је међу најлошијима на територији покрајине.

Магистрални гасовод - мрежа високог притиска (50 бара) служи за транспорт гаса унутар граница једне земље или већег подручја унутар земље, најчешће од места производње или увоза, односно од места преузимања до потрошачких центара или великих индустријских потрошача. Мрежа гасовода високог притиска за територију града Зрењанина започета је 1963. године изградњом магистралног гасовода Б.В. Меленци – Б.В. Конак, а настављена је у периоду од 1973. до 1987. године. Укупна дужина изграђеног гасовода високог притиска у граду Зрењанину је 209.266 m, од тога магистрални гасовод је у укупној дужини од 139.422 m, а регионални гасовод у дужини од 69.844 m. Њиме управља Нафтна индустрија Србије односно НИС-ГАС Нови Сад као део НИС-а за Војводину и део Србије. Дистрибутивни гасовод (гасовод средњег притиска од 8-12 бара) и гасно-дистрибутивна мрежа која се од магистралног гасовода одваја преко главних мерно-регулационих станица и дистрибуира гас до великих потрошача. Гасоводна мрежа средњег притиска је грађена у периоду од 1968. до 1999. године (највећи део играћен је у периоду 80-тих година прошлога века) у укупној дужини 21.548 m. На територији града Зрењанина РЈ Гасовод располаже следећим објектима: ГРЧ – 2 објекта; ГМРС – 11 објеката; мерно регулационе станице – 40 објеката. Сви објекти су грађени у периоду од 1968. до 1999. године, а највећи број је изграђен у периоду 80-тих година прошлог века. Мрежа ниског притиска израђена је од полиетиленских цеви у којима је притисак 2-4 бара, а почиње од мерно-регулационих станица широке потрошње и завршава се кућним мерно-регулационим сетом. У граду и 12 насељених места са подручја града, гасифицирано је више од 22.000 стамбених јединица. Основни подаци о гасоводној мрежи широке потрошње: дужина гасне мреже: широка потрошња 750 km, двоводни гасовод 60 km; број ГМРС: 1; број МРС: 1; број РС: 9; број станица катодне заштите: 16; број станица за одорисање: 20; број секционих и ПП шахтова: 650. Гасна мрежа на територији града Зрењанина је изграђена у периоду од 1984. до 1986. године. Од 22 насељена места на територији града Зрењанина, 11 има разведену мрежу за дистрибуцију гаса у укупној дужини од 337.273 m а то су следеће места: Лукићево, Лазарево, Меленци, Ечка, Арадац, Златица, Михајлово, Клек, Банатски Деспотовац, Елемир и Ботош (Златица изграђена 1984. године, а остале су изграђене у периоду од 1987. до 1992. године). Укупан број потрошача је близу 22.000, од тога у самом граду Зрењанину око 14.000, а у наведеним насељеним местима близу 8.000. Смернице будућег развоја подразумевају реализацију следећих активности: проширење гасоводне мреже високог и средњег притиска до локација предвиђених за развој индустрије; проширење гасоводне мреже широке потрошње до нових локација предложених за стамбену изградњу; проширење гасоводне мреже широке потрошње до локација где се предвиђа развој малих предузећа; замену и модернизацију мерно регулационе опреме.

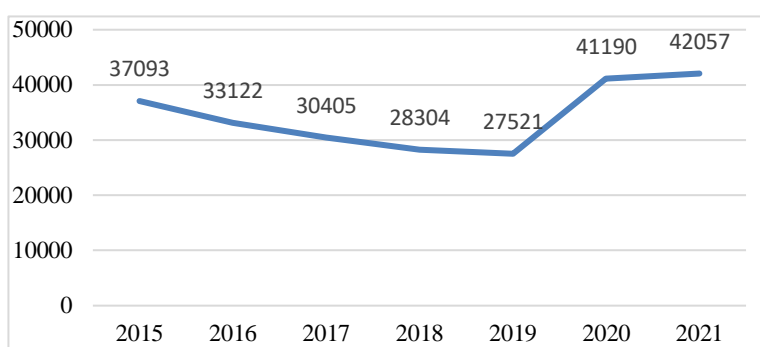
3.3. Телекомуникациона инфраструктура

Сектор телекомуникација у Србији представља слободно и отворено тржиште на коме послује већи број страних и домаћих компанија. Све послују у оквирима које прописује национално регулаторно тело РАТЕЛ-а и покушавају да унапреде понуду и квалитет услуга како би обезбедили своју позицију на тржишту. У светлу ове чињенице, важно је напоменути да основни мотив за развој телекомуникационих ресурса на подручју града Зрењанина више није општи друштвени интерес већ профит. Изузетан технолошки напредак који прати индустрију телекомуникационих уређаја практично брише уобичајене појмовне поделе код крајњих

корисника и уводи их у еру мултимедијалности у којој је крајња услуга резултанта сервиса који воде порекло са интернета, кдс система, ртв емитера, итд.

На територији града Зрењанина, као и на националном нивоу има три оператера јавне фиксне телефоније: Yettel, СББ д.о.о. и Орион телеком д.о.о. Будући да се тржиште фиксне телефоније због опадајућег тренда спорије развијало и да су два оператера (СББ и Орион) тек недавно кренула у развијање сопствене мреже, корисничка структура је остала релативно непромењена (око 70% на ужем подручју града и 30% у насељеним местима). У периоду од 2015. до 2019. године приметан је значајан пад броја телефонских претплатника – са 37.093 у 2015. години на 27.521 у 2019. години, јер је дошло до смањења корисника телефонских услуга за 25%. Дакле, у посматраном периоду је у Зрењанину број телефонских претплатника смањен за четвртину. Након 2019. године долази до промене у тренду кретања броја телефонских претплатника, тако да се бележи раст. У 2021. години је број телефонских претплатника износио око 42.000, што је повећање од 15.000 у односу на 2019. годину.

Графикон 21: Број телефонских претплатника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

На територији града Зрењанина услуге мобилне телефоније пружају сви оператери који поседују националне дозволе за рад: Мобилна Телефонија Србије (МТС), А1 мобил и Yettel. Иако услед динамике усвајања ове технологије међу становништвом нема прецизних територијалних података о тачном броју корисника, према проценама може се закључити да имајући у виду укупан број корисника мобилне телефоније у Србији на ширем подручју Зрењанина сваки становник користи бар један уређај за комуникацију путем мобилне телефоније. Према анализи РАТЕЛ-а, национални просек броја претплатника мобилне телефоније на 100 становника је нешто мањи од 150. Упоредо са ширењем корисничке мреже, дошло је и до ширења техничких капацитета, односно броја базних станица, којих тренутно у Србији има око 10 хиљада. Обухватна студија о тачном броју и локацији базних станица на територији града Зрењанина, била би интересантна и са аспекта утицаја на животно окружење.

Уговором који је одобрен на СО Зрењанин, 2003. године Српске кабловске мреже (СББ) је стекла право изградње и управљања дистрибутивим системом кабловске телевизије на територији града Зрењанина. Овај оператер је крајем 2013. године регионалном аквизицијом која је обухватила 6 земаља бивше Југославије, постао део америчке фирме Колберг Кравис Робертс (ККР), који је наставио са дистрибуцијом више од 130 ТВ канала у бесплатном и тзв. *pay tv* режиму, дигитализацијом, увођењем широкопојасног интернета и услуге телефоније. Данас овај дистрибутер на територији Зрењанина има више од 20.000 претплатника.

Број корисника интернета на територији града Зрењанина је у сталном порасту, а новим генерацијама је све теже објаснити како је живот пре интернета функционисао. Како је употреба интернета интегрисана у готово све аспекте делатности, а доступност мобилних уређаја са бежичним приступом све већа и популарнија, постало је готово немогуће проценити број корисника. У националним оквирима, највећи провајдери интернет услуге су Телеком Србије и

СББ. Национални просек броја корисника је 2019. године био око 40 на 100 становника, од чега нешто више од 10 има приступ широкопојасном интернету. У Зрењанину постоји неколико провајдера интернет услуга који се за своје учешће на тржишту боре разноврсном понудом е-услуга. Доминантни начин конекције јесте бежични приступ (на јавним местима, популарним местима окупљања, школама, итд.). Важно је споменути да је град Зрењанин међу првим градовима у Србији схватио важност овог вида комуникације и обезбедио слободан приступ интернету на неким јавним површинама и у свим школама насељених места са подручја града.

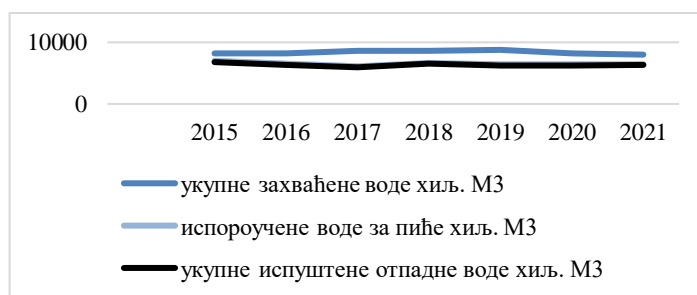
3.4. Водоводна и канализациона инфраструктура

Водоводном и канализационом мрежом на територији града Зрењанина управља Јавно комунално предузеће "Водовод и канализација Зрењанин". Водоснабдевање града Зрењанина базира се на експлоатацији подземне воде из основног водоносног хоризонта субартеске издани, бунарима на изворишту правца североисток- југозапад са нешто више од 40 бунара. Град Зрењанин тренутно има 42 активна бунара док је у 19 насељених места које одржава ЈКП око 43 бунара активно са различитим капацитетима. Сви бунари на извориштима се редовно тестирају дају оптималне капацитете и прати се ниво подземних вода као и притисак у градској мрежи на "SCADA" систему управљања. За садашње услове експлоатације, максимални капацитет изворишта у Зрењанину је лимитиран на 242,1 l/s по последњем рађеном елаборату о резервама на изворишту "Михајловачка". Не постоје елаборати о резервама ни за једно насељено место, али је у току израда. Овај проток је мањи од максималне часовне потрошње воде, тако да се у данима са високом потрошњом воде у појединим деловима Зрењанина може јавити нешто нижи притисак. За неки лимит изворишта потребно је урадити студију. Хемијски састав воде варира лети и зими што индиректно зависи од количине захваћене воде са изворишта (већа количина захваћене воде одражава се у лошијем хемијском саставу воде). У Зрењанинском дистрибутивном систему не постоји ни један резервоарски простор који би амортизовао флукуације притиска у систему услед неравномерних пикова потрошње. До 1990. године у повременијој употреби је био високи резервоар на солитеру у центру града по коме та зграда и даље популарно носи назив „водоторањ“, али је он те године трајно стављен ван употребе. Из овог разлога, све неравномерности потрошње воде се подмирују укључивањем бунарских пумпи на изворишту у зависности од градског притиска (дневни режим укључивања бунара од 2,4-2,9 бара). На извориштима се бележи мали пад пијезометарског нивоа издани због волумена и дужине експлоатације (током лета бунари више раде). Губици у систему водоснабдевања спадају у категорију великих (већи од 30%). По неким проценама и преко 35% губитака за град Зрењанин. Пад пијезометријског нивоа је последица веома спорог обнављања резерви воде у подземној издани што може бити знак надексплоатације. Битан закључак је да се устаљеним режимом експлоатације резерве изворишта смањују, односно да је захватање веће од природног дотока. Потребне за водом се исказују преко специфичне потрошње или норме потрошње. Она је индикатор развоја и животног стандарда становништва на посматраној локацији. У Зрењанину, просечна потрошња се креће око 250 l/становник/дневно, годишњи просек потрошње је око 6.500.000 m³, а средња дневна потрошња је око 200 l/s зими и око 250 л/с лети. Сви потрошачи су сврстани у три основне категорије: становништво у индивидуалним објектима, становништво у објектима колективног становања и привреда. Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу је 47.664 (подаци су за 2022. годину). Поред неповољног састава цевног материјала, за дистрибуциону мрежу града Зрењанина је карактеристично да цевоводи мањег пречника (Ø100) чине 70% укупне дужине мреже. Дужина водоводне мреже је више од 300 километара, са прикључцима око 648 километара. Највећи технички проблеми у снабдевању Зрењанина су лимитирани капацитети изворишта, лош квалитет воде, непостојање уређаја за припремање воде за пиће („фабрике воде“), недостатак резервоарског простора, дотрајала водоводна мрежа и дивљи прикључци на водоводну мрежу, тзв. микроводоводи. Одлуком Покрајинске санитарне инспекције, почетком 2004. године забрањена је употреба воде за пиће и припрему хране у

Зрењанину и околним насељима која користе централни водовод, и ова одлука је на снази и двадесет година касније. Просторни план Републике Србије предвиђа обнову водоводне мреже у Зрењанину. Проблем квалитета воде за пиће и проналажење адекватног третмана којим би се она довела у оквиру савремених важећих норми почео је још са почетком изградње водовода. Прва истраживања на изналажењу одговарајуће технологије за добијање квалитетне воде за пиће почела је 1975. године словеначка фирма СОП КРШКО у сарадњи са аустријском фирмом *Owerhof* из Беча. Током више деценија, ЈКП "Водовод и канализација Зрењанин" је било носилац и партнер бројних истраживачких активности и реализатор пилот постројења за дефинисање технологије за припрему воде за пиће великом броју домаћих и страних истраживачких институција и комерцијалних лица са различитим концепцијама и технологијама пречишћавања воде. Иако је уговор о изградњи постројења за снабдевање подручја Зрењанина питком водом вредан 25,5 милиона EUR потписан 2012. године са немачком фирмом *Vasertehnic* из Есена, одлуком Скупштине града даје се сагласност за раскид Уговора за пројектовање, грађење, финансирање и управљање постројењем за пречишћавање пијаће воде у Зрењанину 2014. године. Последња информација да је 2022. године потписан уговор између града Зрењанина, ЈКП "Водовод и канализације Зрењанин" и мултинационалне компаније "МЕТИТО" из Уједињених Арапских Емирата (УАЕ) и да је ово један од пројеката од националног значаја где ће се решити вишедеценијски проблем воде за пиће.

У периоду од 2016. до 2022. године у Зрењанину је повећана количина укупне захваћене воде. Количина захваћене воде је 2021. године у Зрењанину износила 6.514.692 метара кубних, што је за око 14 хиљада метара кубних мање у односу на 2019. годину. Додатно, у читавом периоду, од 2016. до 2022. године уочљиво је повећање количине испоручене воде за пиће и укупне испуштене отпадне воде. Оваква кретања одговарају претходно описаном неповољном стању водоводне и канализационе мреже у Зрењанину.

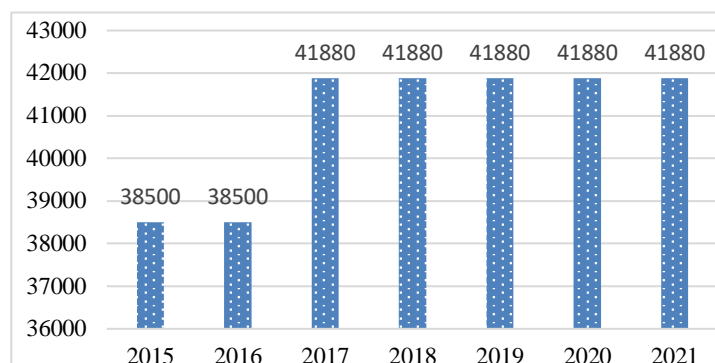
Графикон 22: Укупне захваћене воде(Зрењанин и насељена места збирно), испоручене воде и укупне испуштене отпадне воде у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

ЈКП "Водовод и канализација Зрењанин" одржава водоводну мрежу у 19 насељених места града Зрењанина. У наредном периоду планира се подизање водоторњева најпре у Арадцу, а затим и у Стајићеву, односно у местима где је снабдевање пијаћом водом критично, нарочито у летњем периоду. У Стајићеву се размишља и о измештању изворишта или његовим спајањем са Ечком која већ има водоторањ. С обзиром на то да су сва изворишта формирана почетком седамдесетих година, и старост бунара је углавном толика. Најкритичније је у Книћанину, јер је село остало са два бунара малих капацитета. Осим у Книћанину, бушење бунара се планира и у Лазареву, Меленцима и Михајлову. Присуство метана и других гасова у мрежи угрожава сигурност становништва, нарочито у местима где није подигнут водоторањ, а то је случај у Белом Блату и Стајићеву. Изградња водоторњева један је од начина решавања присуства метана у мрежи.

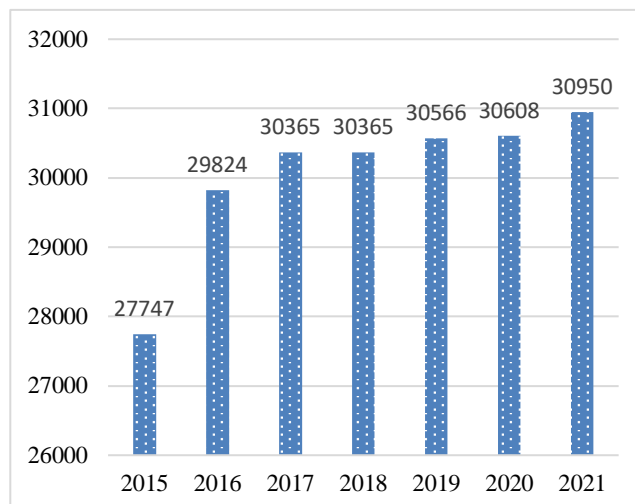
Графикон 23: Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Организовано уклањање отпадних вода је на територији града почело 1960. године. Данас, град Зрењанин поседује тзв. сепаратни систем одвођења отпадних вода, што значи одвојене канализационе системе за одвођење атмосферских и фекалних вода, што је велика компаративна предност у односу на заједнички систем. Канализацију данас чини 300 километара канализационе мреже пресека од $\varnothing$ 800 –150, 25.000 канализационих прикључака и 4.500 сливника. Уже градско подручје је у потпуности обухваћено канализационом мрежом у дужини од 15 километара. Око 95% индустрије је такође прикључено на градску канализациону мрежу. Процентуална покривеност града фекалном канализацијом је 95% а кишном канализацијом 50%. За годину дана фекалном канализацијом се евакуише око 4.500.000 m³ фекалних отпадних вода а за исти период око 1.500.000 m³ кишнице. Реципијент свих отпадних вода града Зрењанин је Александровачки канал, данас екстремно загађен, готово без присуства кисеоника и живота у њему. Постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода још увек није изграђено. Отпадне воде које се каналишу и које је потребно пречишћавати у различитим типским постројењима, могуће је поделити у три групе: комуналне отпадне воде, индустријске отпадне воде и отпадне воде агро-комплекса. Заједничко пречишћавање градских и индустријских отпадних вода где индустријска постојења изводе тзв. пред-третмане, када је то год могуће, је ефикасније решење у односу на одвојене системе за пречишћавање. Токсичне индустријске отпадне воде, без обзира на величину извора, морају бити подвргнуте претходној обради пре упуштања у градску канализацију или потпуном пречишћавању, ако се испуштају у природни реципијент; при томе се као минимални захтев примењују норме за квалитет ефлуента. У периоду од 2015. до 2021. године број домаћинстава прикључених на канализациону мрежу у Зрењанину је повећан са 27.747 на 30.950, што представља раст од око 10%.

Графикон 24: Број домаћинстава прикључених на канализациону мрежу у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Што се тиче стања фекалне канализације у насељеним местима Зрењанина, издваја се да не постоји систем за одвођење употребљених вода. Употребљене фекалне воде се одводе у индивидуалне септичке јаме које су пропусне тако да загађују околну земљиште и увек представљају потенцијалну опасност за околину. Стање ових септичких јама је врло лоше из разлога што је дошло до засићења околног земљишта тако да се све чешће јављају изливања као и потреба за црпљењем истих. Генерално решење овог проблема још увек не постоји, али су поједина насељена места (Ечка, Меленци, Клек, Елемир) предузела одређене предрадње за решавање проблема канализације отпадних вода. Једино Ечка има готов главни пројекат и она је покренула поступак расписивања тендера за избор најповољнијег извођача. Концепцијски, решење овог проблема се састоји у томе да ће канализациони системи оних насељених места која су ближа граду (Клек, Арадац, Елемир, Ечка, Стајићево) бити прикључени на градски – главни систем за пречишћавање отпадних вода, док ће остала места поред канализационог система морати имати и систем за кондиционирање отпадних вода – најчешће биолошки, који ће сводити квалитет отпадних вода на квалитет реципијента (река или канал) у који се оне испуштају, за шта нису потребна велика финансијска средства. Ширење канализационе мреже у граду и изградња у насељеним местима је у току. Покривеност насељених места у Зрењанину канализационом мрежом приказана је у табели 7.

Табела 6: Покривеност насељених места канализационом мрежом

Насеље	Да ли је изграђена канализациона мрежа?	У случају да није изграђена мрежа, навести годину када се планира изградња	Покривеност канализационом мрежом (%)
Арадац	Не	приоритет 2 (2015-2020)	0
Банатски Деспотовац	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Бело Блато	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Ботош	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Елемир	Да	приоритет 1 (2014-2017)	60
Ечка	Да	приоритет 1 (2014-2017)	50

Јанков Мост	Да	приоритет 3 (после 2017)	0
Клек	Да	приоритет 1 (2014-2017)	75
Книћанин	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Лазарево	Не	приоритет 2 (2015-2020)	0
Лукино Село	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Лукићево	Не	приоритет 2 (2015-2020)	0
Меленци	Да	приоритет 1 (2014-2017)	60
Михајлово	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Орловат	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Перлез	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Стајићево	Не	приоритет 2 (2015-2020)	0
Тараш	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Томашевац	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Фаркаждин	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Чента	Не	приоритет 3 (после 2017)	0

Извор: ЈКП "Водовод и канализација Зрењанин"

У циљу решавања проблематике одвођења и пречишћавања отпадних вода Зрењанина и неколико насељених места у околини, а у складу са Генералним планом града Зрењанина 2006 – 2026. године, Стратегијом одрживог развоја Зрењанина и Просторним планом града Зрењанина из 2011. године, Зрењанин је приступио изради пројектно-техничке документације на нивоу генералног пројекта постројења за пречишћавање отпадних вода. Концепцијски, решење проблема пречишћавања отпадних вода се састоји у томе да ће канализациони системи насељених места ближе граду (Клек, Арадац, Елемир, Ечка, Стајићево) бити прикључени на централни систем канализације, док се за остала насељена места града планира изградња појединачних пречистача.

Заједничко пречишћавање комуналних и индустријских отпадних вода, при чему су индустријска постројења у обавези да за своје отпадне воде обезбеде предтретман до нивоа дозвољеног за упуштање у градски колектор, сматра се ефикаснијим решењем у односу на одвојене системе пречишћавања. Постојећи канализациони систем на територији града је релативно новијег датума и грађен је плански, као сепаратни систем. Један део мреже старијег датума је грађен као заједнички тако да још постоји одређени део атмосферских вода које се прихватају заједно са санитарним и технолошким отпадним водама. Канализацију данас чини око 300 km канализационе мреже пречника од Ø 800 до 150 и 25.000 прикључака. Процентуална покривеност фекалном канализацијом је 95%, а атмосферском 50 %. Према евиденцији, годишње се фекалном канализацијом у реципијент испусти око 4.500.000 m³ отпадних вода. Главни колектор је у Панчевачкој улици са уливом у Александровачки канал одакле се отпадна вода улива у Бегеј.

Генерално, инфраструктура у Зрењанину је добро развијена у односу на суседне општине и број становника. Проблем се појављује у неравномерном развоју инфраструктуре, посебно у сеоским срединама. Додатни проблем представља стање постојећих инфраструктурних система. Они су веома лоше одржавани, и у скоро свим областима доведени у такво стање да се потреба

за њиховом заменом јавља било као најповољнија, било као једина опција. Ово је последица дугогодишње тежње да се изгради што развијенија мрежа свих инфраструктурних система, а истовремено се није водило рачуна о обезбеђивању средстава за инвестиционо одржавање. Иако су ови системи дизајнирани и изграђени за највиши ниво услуга, деценије слабог одржавања и недостатак инвестиција су довели до знатног опадања квалитета и поузданости услуга. Неки инфраструктурни системи су још увек под контролом централних власти или њима управљају државне фирме које су у већинском власништву централних власти. Комуналне делатности у Зрењанину су у надлежности јавних комуналних предузећа. Јавна комунална предузећа су у суштини везана за територију или локалну самоуправу која их је основала. Не постоји могућност да та предузећа послују изван локалне самоуправе, а такође не постоји конкуренција на пољу комуналних услуга унутар локалне самоуправе. Додатно, не постоји мотивација да се ефикасност побољша ни да се повећа квалитет услуга.

4. ЕКОНОМИЈА И ПРИВРЕДА

4.1. Општи услови пословања

Пословни амбијент у Зрењанину је у протеклих неколико деценија претрпео драматичне промене. Процес транзиције и прелазак са социјалистичког уређења – којег су карактерисали индустријски комбинати, на тржишно уређење обележен је низом приватизација које нису успеле да очувају потенцијал индустријског производа Зрењанина. У последњој деценији претходног века изгубљен је технолошки корак са светским производним трендовима, а упоредо са последичним падом запослености, опадао је и куповни потенцијал грађана и правних лица. Велики број малих и средњих предузећа која су оснивана након 2000. године нису успела да амортизују последице гашења целих грана индустрије по којима је Зрењанин био препознатљив, а готово сви сектори привреде постају значајно ограничени наступањем светске економске кризе 2008. године.

Према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину (“Службени гласник РС”, број 104/2014), град Зрењанин спада у другу групу коју чине јединице локалне самоуправе чији је степен развијености у распону од 80% до 100% републичког просека.

У циљу креирања повољнијих и конкурентнијих услова пословања локална самоуправа је комплетно инфраструктурно опремила радне зоне Багљаш, Северозапад-Елемир, Југоисток I и Југоисток II-A, затим проширила подручје Слободне зоне Зрењанин и креирала подстицајне мере за улагање и покретање пословања. У домену нефинансијске асистенције привредним субјектима, на територији града постоји више актера од којих су овде поменути само неки: Регионална привредна комора Зрењанин, Бизнис инкубатор Зрењанин, Регионални центар за друштвено-економски развој - Банат, као и пословне асоцијације Опште удружење предузетника, Зрењанински пословни круг, Унија послодаваца Србије – послодавци Зрењанина и други.

Слика 4: Индустријска зона Југоисток I-A

Извор: Град Зрењанин

Интензиван развој МСП и предузетништва отпочео је крајем осамдесетих година прошлог века, када је захваљујући изменама законских прописа, дошло до либерализације у поступку оснивања предузећа и предузетничких радњи, односно стварања повољнијих услова за њихово оснивање. Највећа експанзија регистрованих предузећа и радњи на свим нивоима, па и у Зрењанину, била је у периоду 1990-1994. године. Структура малих и средњих предузећа и предузетничких радњи, у складу са економским кретањима током последње две деценије указује на мању заинтересованост предузетника према производним делатностима и оријентисаност ка трговини и одређеним видовима услужних делатности.

У периоду од 2015. до 2021. године присутан је раст броја активних и новооснованих привредних друштава у Зрењанину. У посматраном периоду број активних привредних друштава је повећан са 1.212 у 2015. на 1.389 у 2021. години, а број новооснованих привредних друштава је повећан је са 77 (2015.) на 109 (2021.). Дакле, у овом периоду могу се уочити позитивна кретања у погледу привредне активности у Зрењанину (на бази овог индикатора) будући да је број активних и новооснованих привредних друштава порастао за, респективно, нешто више од 10,5% и близу 44,5%. Ипак, број брисаних привредних друштава током времена такође расте, при чему је највећи број брисаних привредних друштава забележен 2018. године – чак 225.

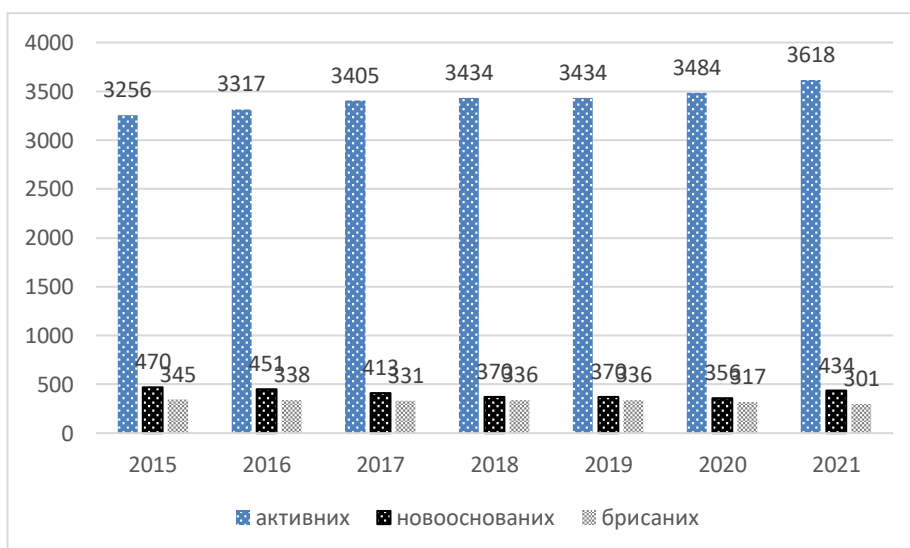
Графикон 25: Број привредних друштава у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Агенција за привредне регистре

Ипак, од 2015. до 2021. године приметан је растући тренд у кретању броја активних предузетника и опадајући тренд брисаних предузетника у Зрењанину. У посматраном периоду број активних предузетника је повећан са 3.256 у 2015. години на 3.618 у 2021. години, а број брисаних предузетника је смањен са 345 (у 2015. години) на 301 (у 2021. години). Међутим, и поред ових позитивних кретања у погледу броја предузетника који послују на територији Зрењанина, број новооснованих предузетника у посматраном периоду карактерише опадајући тренд (2015.-2020. године), мада у 2021. години долази до извесног опоравка, при чему број који је остварен у 2015. години (почетна година ове анализе) није достигнут (видети Графикон 26). Ово све указује на то да је у наредном периоду потребно посветити више пажње домаћем предузетничком сектору.

Графикон 26: Број предузетника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Агенција за привредне регистре

Ако се посматрају финансијске перформансе привредних друштава у Зрењанину у периоду од 2015. до 2021. године може се уочити да пословни приходи бележе раст од 48,4%, док је нето добитак забележио пораст од 82% у 2021. у односу на ниво из 2015. године. Број привредних друштава са нето добитком у Зрењанину током овог периода бележи раст за 45 предузећа (са 677 у 2015. на 722 у 2021.), док број привредних друштава са нето губитком бележи пад за 58 привредних друштава (са 291 у 2015. г. на 233 у 2021. години). Такође, укупна средстава и укупан капитал су повећани за, респективно, 134% и 112% у 2021. у односу на 2015. годину. Број привредних друштава са губитком изнад висине капитала бележи пад од близу 12,1% (за више детаља видети податке у Табели 8.).

Табела 8: Финансијске перформансе привредних друштава у периоду 2015-2021. године

привредна друшва	2015.	2016.	2017.	2019.	2020.	2021.
број запослених	15.788	16.932	19.946	20.020	19.575	19.506
пословни приходи	104.451.923	109.681.985	115.103.872	124.327.927	130.777.735	155.012.066
нето добитак	5.715.635	5.912.628	4.677.598	5.417.859	5.489.184	10.436.299

број привредних друштава са нето добитком	677	696	732	720	695	722
нето губитак	3.312.134	3.272.145	2.639.279	2.579.740	2.750.575	2.148.926
број привредних друштава са нето губитком	291	268	242	244	285	233
укупна средства (актива)	102.628.133	111.648.169	121.877.121	134.000.341	152.571.303	240.843.616
капитал	50.196.767	53.294.910	60.557.105	64.401.731	72.073.631	106.503.035
губитак	29.064.823	30.054.790	30.138.708	31.384.681	60.473.190	56.440.301
број привредних друштава са губитком изнад висине капитала	231	222	211	196	220	203

Извор: Агенција за привредне регистре

Ипак, нешто другачија слика се може стећи ако се анализирају финансијске перформансе предузетника у Зрењанину у периоду од 2019. до 2021. године. Наиме, у овом периоду може се уочити да пословни приходи предузетника бележе блажи раст од 16%. Број предузетника са нето добитком у Зрењанину током овог периода бележи пад (са 1.707 у 2019. на 1.652 у 2021. години), број оних са оствареним нето губитком такође бележи раст са 422 у 2019. на 507 у 2021. години. Такође, иако су укупна средства и укупан капитал предузетника у великој мери повећани, број предузетника са губитком изнад висине капитала бележи раст – од 411 у 2019. години на 523 у 2021. години. Очито је пандемија изазвана вирусном инфекцијом корона вируса, као и друге потешкоће које су уследиле, највише последица оставиле на сектор предузетничких радњи, тако да би у наредном планском периоду посебну пажњу требало обратити на оснаживање овог сегмента локалне привреде.

Табела 9: Финансијске перформансе предузетника у Зрењанину у периоду 2019-2021. године

предузетници	2019.	2020.	2021.
број запослених	3.287	3.388	3.368
пословни приходи	14.424.787	15.266.430	16.751.110
нето добитак	549.620	631.679	809.930
број предузетника са нето добитком	1.707	1.598	1.652
нето губитак	95.937	146.389	176.581
број предузетника са нето губитком	422	598	507
укупна средства (актива)	7.232.277	7.821.795	8.813.513
капитал	2.778.056	2.955.424	3.524.750
губитак	239.869	343.498	432.637
број предузетника са губитком изнад висине капитала	411	565	523

Извор: Агенција за привредне регистре

4.2. Основни привредни сектори

На територији града Зрењанина се обавља делатност у око 30 индустријских грана, а највећи део друштвеног производа се остварује у производњи: прехранбених производа,

производњи нафте и гаса, текстилних и хемијских производа, аутомобилској и металопрерађивачкој индустрији. Најистакнутији носиоци индустријске производње:

- у прехранбеној индустрији су фабрика за производњу јестивих уља “Дијамант”, фабрика за прераду млека и производњу млечних производа “Млекопродукт” и “Житопродукт” у стечају ;

- у производњи нафте и гаса - предузећа у оквиру Нафтне индустрије Србије и Србијагаса;

- у текстилној индустрији - фабрика за производњу чарапа и доњег веша “Модитал”, фабрика за производњу микрофибер предива “Fulgar East”; фабрика за производњу чарапа “Имсаплет”, фабрике за производњу заштитне опреме “Производња Миле Драгић” и “Mehler protective system”;

- у хемијској индустрији - фабрика за производњу синтетичог каучука “ХИП- Петрохемија”, фабрика за производњу емајлираних бакарних жица “Essex Furukawa Magnet Wire”, фабрика за производњу аутомобилских гума “Ling Long International Europe”, фабрика за прераду пластичних маса и производњу купатилског намештаја “Колпа”;

- у аутомобилској индустрији фабрика за производњу сета каблова “Draexlmaier” и фабрика за производњу пластичних делова за унутрашњи ентеријер аутомобила “Novares”;

- у металопрерађивачкој индустрији - “Геце”, “Шинвоз”, “LK Armature” и “GLM -RS”.

Према подацима Регионалне привредне коморе Зрењанин, спољнотрговинска робна размена за период од јануара до децембра 2022. године износила је 940.403,7 хиљада евра, што је 90,4 % од укупне спољнотрговинске размене округа. Град је најзначајнију робну размену извршио са Италијом, Немачком, Румунијом и Кином. Извоз у висини од 421.618,9 хиљаде евра остварен је у следеће земље: Италија, Немачка, Румунија, Босна и Херцеговина и Хрватска. Увоз у периоду јануар-децембар 2022. године износио је 518.784,9 хиљаде евра, а највећи увоз робе остварен је из следећих земаља: Немачке, Кине, Италије....

4.3. Пољопривредна производња

Зрењанин се налази у изразито пољопривредном подручју и његов историјски успон изграђен је експлоатацијом овог ресурса: производњом, трговином и прерадом пољопривредних и прехранбених добара. Према последњим подацима за пољопривреду из 2018. године, око 80% територије Зрењанина чине пољопривредне површине (104.234 ha), од чега 80.044 ha (75%) обрађују привредна друштва, задруге и пољопривредна газдинства. Од обрадиве пољопривредне површине, 6.550 газдинстава на највећем делу те површине (70%) гаје житарице, односно на територији града доминира ратарска производња на ораничним површинама. Од осталих ратарских производа индустријско биље (шећерна репа и сунцокрет) су заступљени са око 15%, док поврће заузима свега око 4,5% површина. Ливаде и пашњаци заузимају близу 20%, док се занемарљива површина од око 1% налази под воћњацима и виноградима. Највећи број поседа индивидуалних пољопривредних произвођача је на површини између 2 и 5 ha (у просеку око 4 ha). Уситњеност пољопривредних газдинстава, натурални карактер производње, низак степен финализације, велики број старачких домаћинстава и бројност газдинстава чији чланови само део прихода стичу од пољопривреде су најизраженије препреке развоју интензивне пољопривредне производње. Табела 9 поред карактеристика пољопривредног подручја Зрењанина према попису пољопривреде из 2018. године даје увид и у стање према претходном попису.

Табела 10: Карактеристике пољопривредног подручја Зрењанина према попису пољопривреде из 2012. и 2018. године

	2012	2018
број газдинстава	6.990	6.550
коришћено пољопривредно земљиште	104.24 7	104.23 4
оранице и баште	81.656	80.044
воћнаци	418	614
виногради	81	74
ливаде и пашњаци	21.775	23.228

Извор: Републички завод за статистику

Табела 11: Структура ратарске производње у 2021. и 2022. години

	Производња у 2021. години			Производња у 2022. години			Индекс 2022/2021.		
	Хект.	Т/Ха	Тона	Хект.	Т/Ха	Тона	Хект.	Т/Ха	Тона
Пшеница	55000	7	385000	54000	4.8	259200	98	69	67
Кукуруз	95000	5.4	513000	88000	2.5	220000	93	46	43
Сунцокрет	35000	3.2	112000	43000	2.2	94600	123	69	84
Соја	6500	1.9	12350	6500	0.9	5850	100	47	47
Укупно	191500			191500			100		

Извор: Регионална привредна комора Средњобанатског округа

Принос пшенице на подручју града представља близу 4% укупног националног приноса, при чему је око 7% приноса оствареног у свим националним привредним друштвима и задругама остварено у Зрењанину, односно 3% националног приноса прикупљеног на породичним газдинствима. За принос кукуруза, проценти су 3,5%, 4,9% и 3,4%, респективно. Зрењанин је у националној производњи шећерне репе заступљен са 3,5%. По учешћу у националној производњи сунцокрета од 7%, Зрењанин је други у држави, иза Кикинде. Ипак, поузданих релевантних и ажурних података о сточарској производњи на подручју града Зрењанина тренутно нема или су агрегирани у национални биланс. На подручју Зрењанина постоје велики капацитети и веома повољни услови за узгој рибе. Производња шарана у Србији се креће између 12 и 15 хиљада тона. Просечна потрошња рибе у Србији је око 7,5 kg по глави становника што је три пута мање од европског просека, али два пута више него пре једне деценије, и тај тренд раста потрошње се наставља. Србија и даље увози слатководну рибу, углавном из суседних земаља. Процене су да тржиште Европске уније има потребу за додатних 1,5 милиона тона конзумне рибе годишње, а тржиште Русије додатних милион. Уз планску подршку овој производњи и повећаним степеном финализације, град Зрењанин може постати значајан чинилац на националном, па и интернационалном тржишту. Мере аграрне политике и приватизациони процеси у последњих неколико година су измениле основне карактеристике пољопривредних предузећа. Захваљујући промени титулара, комерцијалним кредитима и подстицајним мерама, унапређена је техничка

опремљеност, оптимизован број запослених и укрупњене обрадиве површине које обрађују правна лица.

Ако се посматра откуп изабраних пољопривредних производа у Зрењанину у периоду од 2015. до 2021. године може се уочити да су највеће учешће редом имали пшеница и кукуруз - са близу 50% и 40% у 2015. години и око 45% и 35% у 2021. години. При чему у Зрењанину удео откупа пшенице и кукуруза током посматраног периода има опадајући тренд, будући да је учешће откупа пшенице и кукуруза смањено за око трећину. При чему је присутан висок степен волатиности кретања вредности откупа пшенице и кукуруза, сходно сезонском карактеру ових пољопривредних производа. Релативно висок удео у откупу пољопривредних производа у Зрењанину у периоду који је предмет анализе има млеко.

Табела 12: Откуп изабраних пољопривредних производа у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

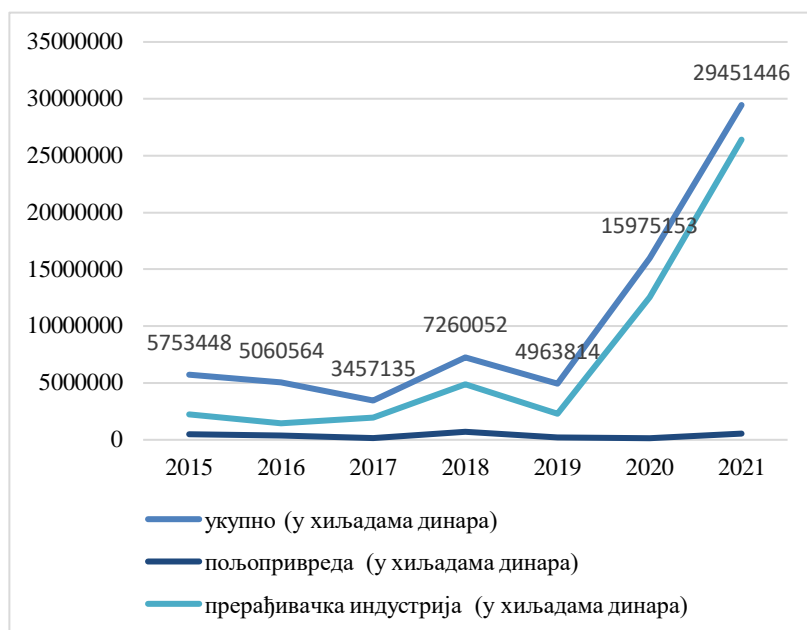
откуп изабраних пољопривредних производа	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
пшеница (тоне)	115.123	68.924	56.79 9	86.46 1	54.510	65.177	78.82 3
кукуруз (тоне)	93.809	75.110	45.97 3	80.86 1	128.88 5	150.70 0	58.62 0
свиње (тоне)	576	159	529	694	936	1237	664
говеда (тоне)	1.605	1.139	630	631	689	649	517
јаја (хиљаде комада)	2.287	2.573	2.471	2.479	2.679	3.105	3.220
млеко (хиљаде литара)	23.889	22.287	24.12 7	22.76 7	23.457	24.962	23.87 5

Извор: Републички завод за статистику

4.4. Инвестиције

Остварене инвестиције у нове основне фондове у Зрењанину бележе стагнацију у периоду од 2015. до 2019. године, након чега долази до драстичног повећања вредности. Вредност ових инвестиција у Зрењанину је опала са 5.700.000 хиљада динара у 2015. години на 3.400.000 хиљада динара у 2017. години, што представља пад од 40%. Ипак, у 2021. години је вредност остварених инвестиција у нове основне фондове у Зрењанину увећано чак 5 пута у односу на 2015. годину. Дакле, може се приметити да је кретање ових инвестиција у Зрењанину карактеристично по значајним осцилацијама што умногоме може да отежа услове пословања услед немогућности планирања. Ако се посматрају сектори привреде, инвестиције у нове основне фондове у Зрењанину у посматраном периоду бележе растући тренд у прерађивачкој индустрији, а опадајући тренд у пољопривреди.

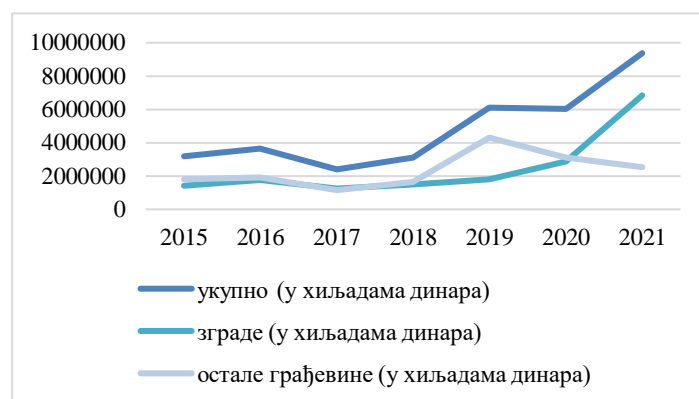
Графикон 28: Остварене инвестиције у нове основне фондове у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Ако се посматра вредност остварених грађевинских радова у Зрењанину од 2015. до 2021. године може се уочити да она бележи позитиван тренд, јер је вредност остварених грађевинских радова у овом периоду повећана са око 3,2 милиона хиљада динара на око 9,4 милиона хиљада динара, што представља раст од близу 200%. Дакле, вредност остварених грађевинских радова у Зрењанину је током овог периода готово утростручена у овом периоду. Такође, од ових укупних инвестиција у грађевинске радове приближно идентично учешће од 2015. до 2018. године су имале инвестиције у зграде и остале грађевине, да би од 2019. године учешће инвестиција у зграде наставља са растућим трендом, док учешћа инвестиција у остале грађевине опада.

Графикон 29: Вредност остварених грађевинских радова у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

5.1. Анализа општег стања

Процена стања животне средине даје јасну и потпуну анализу кључних питања животне средине са којима је она суочена, даје податке о утицају на животну средину који имају јавне и приватне институције и појединци и ономе шта они чине (или не чине) за животну средину, увећава свест јавности о питањима животне средине и потенцијално води ка укључивању грађана, помаже да се изграде односи међу учесницима који могу водити ка новим могућностима за акцију и олакшава идентификовање еколошких приоритета заједнице.

Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године представља основни документ који обезбеђује услове за рационално и одрживо управљање отпадом на нивоу Србије. Наведеном Програму је претходила Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, на основу које су постављени услови за успостављање и развој интегрисаног система управљања отпадом. Напредак у претходном периоду је остварен у усклађивању регулативе у области управљања отпадом са регулативом ЕУ, на институционалном јачању и постизању регионалних споразума за успостављање заједничког управљања отпадом, као и на изградњи једног броја санитарних депонија. Циљеви постављени Стратегијом нису у потпуности остварени, пре свега у обухвату организованим прикупљањем отпада, степену примарне сепарације отпада и рециклажи, изградњи инфраструктуре и престанку одлагања отпада на несанитарне депоније и сметлишта, примени економских инструмената и успостављању одрживог система финансирања управљања отпадом. Како планирани циљеви претходним планским документом нису у потпуности достигнути и како је у међувремену дошло до постављања нових циљева ЕУ у области управљања отпадом у оквиру "зелене транзиције" ради преласка на циркуларну економију у ЕУ, неопходно је било поставити нове циљеве у области управљања отпадом у Републици Србији. У складу с тим, министарство надлежно за послове заштите животне средине је координирало израду Програма ради остваривања континуитета у спровођењу политике у области управљања отпадом и њеног усклађивања са прописима и стандардима ЕУ. Програмом се утврђују стратешки циљеви за унапређење система управљања отпадом и основна начела којима треба да се руководе сви актери у управљању отпадом за остваривање тих циљева у Републици Србији за период 2022-2031. године. Спровођење овог програма, поред смањења штетног утицаја на животну средину и климатске промене, треба да омогући остваривање предуслова за коришћење отпада у циркуларној економији за чији развој се утврђују циљеви и мере у посебном програму. Такође, за успостављање система управљања отпадним муљем из постројења за пречишћавање отпадних вода и за поступање са споредним производима животињског порекла израђују се посебни документи. Управљање пољопривредним, рударским и медицинским и фармацеутским отпадом се планира секторским планским документима. Наредни Локални план управљања отпадом града Зрењанина биће усклађен са Програмом управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године, као и са Ревизијом Регионалног плана управљања отпадом "Зрењанин". Одлуком о заједничком обезбеђивању и спровођењу управљања отпадом ("Сл. гласник РС", бр. 45/2018) прописано је да јединица локалне самоуправе која одлаже отпад на Регионалну санитарну депонију "ФЦЦ Кикинда" у Кикинди, са претоваром на трансфер станици на својој територији је град Зрењанин. Градска депонија Зрењанин, на којој се одлаже комунални отпад, налази се ван грађевинског подручја насеља Зрењанина, на тромеђи катастарских парцела број 18850/9, 18801/10 и пољског пута 10207 КО Зрењанин I, на периферним деловима града, иза пројектоване индустријске зоне. Одлагалиште је почело са радом 1986. године и до 2003. године просечно је одлагана годишња количина од 25.000 т отпада, а након тога просечно је одлагано 30.000 т годишње. Површина депоније износи 22,5 ха (224.700 м²), дужина 400 м и

ширина 700м. Запремина одложеног, делом сабијеног и прекривеног отпада, у октобру 2021. године, износила је 1.102.937.00 м³.

Ради решавања вишедеценијског еколошког проблема и заустављања даљег загађења, 2022. године град је закључио Уговор о јавно-приватном партнерству за финансирање и извођење радова на потпуној санацији - ремедијацији и затварању постојеће градске депоније - сметлишта на територији града Зрењанина и изградњу санитарне касете, са јавним плаћањем.

Пројектом је предвиђено:

- чишћење постојеће градске депоније,
- изградња постројења/линије за третман отпада,
- изградња санитарне касете за даље депоновање остатка отпада са постројењем за целовит третман процедурних вода из санитарне депоније.

На катастарској парцели бр. 18850/9 К.О. Зрењанин I планирана је изградња "Компостане и трансфер станице са рециклажним двориштем".

Подручје Зрењанина је најгушће речно чвориште у Европи, где у кругу од 30 километара од центра града, протичу међународни водотоци – реке Бегеј, Тиса, Тамиш, Дунав и каналски систем ДТД. Због тога, врло често се Град Зрењанин назива градом на води. Та чињеница у великој мери утиче на тип, врсте и обим биолошке разноврсности Зрењанина, представљајући важан еколошки коридор који омогућава кретање јединки популација и проток гена између заштићених подручја и еколошки значајних подручја од једног локалитета до другог; он истовремено чини део еколошке мреже у подручју еколошки значајном за очување врста, одређених типова станишта и станишта одређених врста од значаја за Србију, у складу са општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима. Јавно предузеће Резервати природе Зрењанина основано је Одлуком о оснивању Јавног предузећа Резервати природе Зрењанина. Предузеће је основано у циљу трајног обављања делатности обнове, заштите и унапређења заштићених природних добара на територији Зрењанина, као добара од општег интереса. Специјални резерват природе Царска бара налази се југозападно од Зрењанина, у међуречју Тисе и Бегеја. Има облик латиничног слова „S“, благо извијеног у правцу југозапад-североисток. Резерват се простира на алувијалној равни између Тисе и Бегеја, а у катастарским општинама Лукино Село, Перлез, Бело Блато и Стајићево и Книћанин између 20°21'55" и 20°26'20" источне географске дужине и 45°13'15" и 45°17'10" северне географске ширине. Надморска висина резервата износи од 73 m до 78 m. Специјални резерват природе Царска бара представља остатак некадашњег плавног подручја дуж доњег тока реке Бегеј, очуваних и разноврсних орографских и хидрографских ритских облика и представља комплекс мозаичних барско-мочварних, шумских, ливадских, степских и слатинских екосистема са разноврсним и богатим живим светом и стаништем многих ендема, субендема, реликата биљних и животињских врста панонског простора.

Природне вредности Специјалног резервата природе Стари Бегеј - Царска бара високо су оцењене због постојања око 250 врста прица (од којих се свих осам европских врста чапљи гнезде на овом простору), 24 врста риба, као и сисара ретких за ово подручје (видра, текуница, шумска - мрка волухарица, дивља мачка и др.), а од посебног значаја су и рибњачка језера која се налазе у заштитној зони природног добра. Специјални резерват природе Царска бара дефинисан је и као ИБА подручје, односно као међународно значајно подручје за птице (*Important Bird Areas*) са површином од 11.570 ha. Управљач над СРП Царска бара од краја 2021. године је установа "Резервати природе" Зрењанин. Стање у којем се СРП Царска бара тренутно налази је забрињавајуће. Стари Бегеј, који пролази средином овог комплекса је служио као одводно - доводни канал за снабдевање Тигањице, Перлеске и Царске баре водом. Његовим замуљивањем, насталим услед испуштања засићене воде и муља из језера Рибарског газдинства Ечка (Бело и Коча језеро) у Стари Бегеј и то у последњих 20 година, током јесење –з имског периода излова рибе, дошло је до замуљивања Старог Бегеја до те мере да је на почетном делу било неопходно извршити рекулацију, која је потпуно пореметила старе обале Бегеја и од њих начинила ругло у

заштићеном подручју. Оваква ситуација је довела до ишчезавања неколико десетина врста птица гнездарица са овог подручја, десетковања броја гнезда у колонији чапљи која је до пре петнаестак година била највећа на Балкану, престанак задржавања доброг дела селица (нарочито из породице шљукарица) и престанак гнезђења читавог низа за воду везаних врста птица из различитих породица. Окањ бара се налази непосредно уз леву обалу реке Тисе, односно, северозападно од Зрењанина, у близини насељеног места Елемир. Подручје Окањ баре, затим баре Црвенка и Чикош, делови атара села Елемир, Тараш, Кумане и Меленци, проглашавају се заштићеним подручјем изузетног значаја, односно прве категорије као Специјални резерват природе под називом Окањ бара. Обухвата комплекс ливадско-степске вегетације, слатина и заслањених бара различитог интензитета. Представља једну од три најрепрезентативније и најатрактивније очуване баре на слатинама Војводине и специфична је по јединственим панонским екосистемима. Сматра се да је једно од најзначајнијих сланих језера Европе са 28 регистрованих биљних и животињских врста од међународног значаја. Окањ бара представља фосилни меандар реке Тисе и она заједно са језером Русанда и Сланом Коповом чини јединствена очувана слатинска подручја у Банату. Окањ бара има укупну површину од око 1,5 km², а просечна дубина износи око 1,5 метара. Укупно је на овом простору забележено 184 врста птица, од чега седам врста се налази на Светској Црвеној листи угрожених врста. Основни фактори угрожавања Окањ баре су бројни антропогени утицаји: развој пољопривреде, сточарство, манипулисање водним режимом, урбанизација, одлагање чврстог отпада, индустрија, саобраћај, итд. Услед ових активности долази до полаганог губљења природних вредности, што је условљено низом природних и антропогених фактора и процеса који трају током читавог 20. века. Разлог су поремећај водног режима, еутрофикација, сукцесија екосистема, засипање наносима, привредна делатност, недостатак адекватних мера управљања простором, итд. Као резултат бројних негативних утицаја на ово рањиво и врстама богато подручје, Окањ бара са околним простором је предложена за специјални резерват природе. Развој пољопривреде, нарочито све веће коришћење хемијских средстава, одлагање отпада, саобраћај, неконтролисани лов, разграната каналска мрежа и многобројни други фактори, годинама угрожавају природне вредности Окањ баре. Специјални резерват природе Окањ простире се на територији града Зрењанина и општине Нови Бечеј, на укупној површини од 5.480 хектара, и већи је од Резервата Царска бара код Белог Блата за 1.000 хектара. Уз само подручје Окања успостављена је и заштитна зона од 4.134 хектара. У овом подручју, које је једно од три слана у Војводини, живи шестина укупне популације вилин коњица у Србији, две врсте строго заштићених инсеката, осам врста водоземаца и шест врста гмизаваца. Најзначајнија је, ипак, фауна птица са 186 врста, од којих је седам на Светској Црвеној листи. У Окањ бари расте Шванцербергова боквица, која је на европској црвеној листи биљних врста. Старалац над СРП Окањ баром је Друштво за заштиту животне средине Окањ из Елемира. Жупанијски парк у Зрењанину стављен је под заштиту као споменик природе под именом Жупанијски парк у Зрењанин и сврстава се у значајно природно добро, односно природно добро III категорије. Споменик природе Жупанијски парк у Зрењанину ставља се под заштиту ради очувања аутентичности стилски обликованог простора, богатства дендрофлоре и вртно-архитектонских елемената. Пројектован је у мешовитом стилу насталом комбиновањем елемената француског (класичног) и енглеског (пејзажног) стила и типичан је за време у којем је настао. Иако мали по површини, у њему се налазе стара стабла великих димензија и високих естетских одлика као што су: вредни стари примерци тисе (*Taxus baccata* L.), црног бора (*Pinus nigra* Arn.), јаворолисног платана (*Platanus acerifolia* Wild.), ситнолисне липе (*Tilia cordata* Mill.), пауловније (*Paulownia tomentosa* Steud.), и други.

Специјални резерват природе Ритови доњег Потисја обухвата осам старих меандара и појас плавних шума у форланду Тисе које се налазе на простору између Парка природе Стара Тиса код Бисерног острва и Специјалног резервата природе Тителски брег. Смештене су са леве и десне стране данашњег тока ове међународне реке и повезани континуираним у великој мери очуваним шумским комплексом. Основне карактеристике СРП Ритови доњег Потисја су очуваност и разноврсност изворних орографских и хидрографских облика ритова као што су: меандри, плиће

и дубље депресије и баре у плавном делу Тисе очуваност екосистемске разноврсности карактеристичне за плавна подручја великих равничарских река: ритске шуме беле врбе и тополе, затим влажне ливаде, заједнице пршљеница, кроцања и таласиња, воденог орашка, високе зуке и др., очуваност и репрезентативност изворних биљних заједница ритова: старе шуме беле врбе, црне и беле тополе. Мртваје су изузетно значајне као природна плодишта и станишта риба. Мртваје доњег Потисја су хранидбена база рода и чапљи, територија орла белорепана, станиште шумских врста птица, међу којима се истичу мали детлић и сиви вољић. Водена и околна сувља станишта насељавају ретке врсте сисара, међу којима се издваја видра – строго заштићена врста. Укупна површина СРП Ритови доњег Потисја износи 3010 ha 66 a 63 m², од чега је у режиму заштите другостепена 954 ha 91 a 61 m², а у трећем степену заштите 2055 ha 75 a 02 m². Површина заштитне зоне је 4165,39 ha, од чега се на подручју града Зрењанина налази 1538,3 ha. Према структури власништва, од укупне површине заштићеног природног добра, површина у државном власништву 2873,08 ha (95,43%), у друштвеном 4,30 ha (0,14%), а у приватном власништву 133,29 ha (4,43%). Парк природе Потамишје је на националном нивоу проглашен, еколошки значајним подручјем у оквиру националне еколошке мреже. Тамиш је класификован и као међународни еколошки коридор. Статус дела еколошке мреже прописује основне забране коришћења природних ресурса како би се очували предели и врсте. Просторни план Србије предвиђа успостављање заштићеног подручја прелиминарно названог Потамишје, као и стицање међународног статуса уписом на Рамсарску листу до 2014. Године. Значајно је и то што су сви остали просторни планови општина и градова следили регионалне и националне принципе планирања и предвидели исти статус за ово подручје. Готово цело подручје је у склопу европски значајног подручја за птице (*Important Bird Area – IBA*) Централно Потамишје, површине од 14.507 ha, а квалификовано је на основу испуњавања критеријума партнерства са *BirdLife International*. Критеријуми за прелиминарну идентификацију потенцијалних подручја за очување врста птица и миграторних врста (СПА) у Србији су развијени на основу IBA C критеријума. На подручју се тренутно спроводе активности Покрајинског Завода за заштиту животне средине, усмерене на валоризацију Потамишја, као део активности на изради студије заштите.

Подручје баре Русанде је још од изградње првобитног купалишта на сплавовима (1866. године) било чувено као бањско лечилиште. И данас је овај простор једино активно бањско лечилиште у Банату, захваљујући постојању Специјалне болнице за рехабилитацију Русанда која је смештена на северној обали језера. Бањски комплекс уоквирен је и уклопљен у парк значајне хортикуларне вредности који представља једину шумолику површину у средњем Банату, због чега је веома значајна као место гнежђења и миграторна станица птица. Бања има лечилишну традицију засновану на коришћењу лековитих својстава минералног пелоида (седимента) из језера Русанда, у комбинацији са термоминералном водом. Функционисање болнице у потпуности је ослоњено на коришћење ових природних ресурса. Како се пелоид, искоришћен од стране Специјалне болнице, поново враћа у језеро, начин функционисања ове институције је одржив и одговара функцијама заштићеног подручја, а такође има и значајну функцију одрживог развоја локалне заједнице. Значај и еколошке функције овог подручја су многобројне. То је један од само неколико преосталих локалитета са веома добро израженом комбинацијом предеоних елемената: заслањеног језера и припадајуће халофитске вегетације, окруженог мозаиком очуваних и делимично очуваних ливадско – степских, мочварних и пољопривредних станишта у Србији, који садржи веома велико богатство биљног и животињског света специфичног за панонска слана језера. Простор Русанде има и значајну коридорску функцију, обезбеђујући физичку везу између сланих језера и заслањених ливадских станишта суседних подручја која спаја (Славо Копово на северу и Окањ на југу), формирајући тако средиште слатинско-степског коридора у банатском Потисју. Он се наставља на потиски коридор станишта идентичних особина који се пружа кроз источну Мађарску и препознат је као један од Паневропских еколошких коридора. Прве идеје о заштити овог и суседних заслањених језера, као решењу за очување јединственог биодиверзитета, потичу још из периода пре више од 30 година, да би се од 1998. године, подручје нашло на листи подручја од националног значаја за очување фауне птица.

Национални значај овог подручја за очување биодиверзитета ни данас није мањи. Као еколошки значајно подручје представља део еколошке мреже Републике Србије, на основу Уредбе о еколошкој мрежи. Простор Русанде се, као подручје од изузетног међународног значаја, од 2009. године налази на листи међународно значајних подручја за птице, заједно са Окањ баром,

5.2. Квалитет ваздуха и комунална бука

Поред загађивања од стране индустријских објеката, у урбаним срединама на квалитет ваздуха утичу: дифузно загађивање, конфигурација и састав тла, изграђеност инфраструктуре, метеоролошки услови и друго. Управљање квалитетом ваздуха подразумева одговарајућу нормативну регулативу и постављање одговарајућих планова на основу поузданих информација о степену загађености. Зрењанин спада у градове у Србији где је испитивање загађености ваздуха започето пре више од 15 година. Циљ програмског и систематског мерења загађености ваздуха на територији Зрењанина је праћење трендова концентрација, испитивање утицаја загађеног ваздуха на здравље људи, на природу и материјална добра, предузимање превентивних мера у свим сегментима, сагледавање утицаја предузетих мера на степен загађености ваздуха и информисање јавности. У оквиру дугорочне активности на плану систематског праћења квалитета ваздуха Зрењанина, одређена су мерна места методологијом геометријског распоређивања.

Програмом мониторинга квалитета ваздуха на територији града Зрењанина одређен је број и распоред мерних места, као и обим, врста и учесталост мерења нивоа загађујућих материја у ваздуху. Постоји 6 локација мерних места у локалној мрежи града Зрењанина. Загађујуће материје мере се према утврђеној учесталости мерења на фиксним мерним местима, у складу са прописом којим се уређују услови за мониторинг и захтеви квалитета ваздуха. На основу података о нивоу загађујућих материја у ваздуху врши се оцењивање квалитета ваздуха.

На основу расположивих података добијених мерењима квалитета амбијенталног ваздуха у Зрењанину, основни извори емисије загађујућих материја у амбијентални ваздух града су: енергетика (топлана и термоелектрана, котларнице и индивидуална ложишта), саобраћај (путнички аутомобили, јавни превоз и транспортни саобраћај), мали и средњи производни процеси (пекаре, припрема брзе хране, роштиљ, пицерије) индустријски објекти на територији града и пољопривреда (коришћење средстава за заштиту са земље и из ваздуха), у процесима загревања користе се чврста фосилна горива са већим процентом сумпора, са непознатим садржајем пратећих хемијских елемената, емисија загађујућих материја из покретних извора такође је условљена квалитетом горива, процесом сагоревања у моторима у односу на старост возила, густином саобраћаја, уличном инфраструктуром и урбанистичким решењима.

Да би се умањила загађеност ваздуха у великим урбаним срединама, врши се систематска контрола концентрације појединих полутаната у различитим деловима града и предузимају мере да би се избегло њихово штетно дејство. Стандардизују се и ограничавају количине загађујућих супстанци (граничне вредности имисије) у издувним гасовима нових типова моторних возила и испитују нове могућности за заштиту ваздуха од загађивања. У ове мере спадају и опсежна лабораторијска, клиничка и епидемиолошка испитивања утицаја загађеног ваздуха на здравље човека и његову животну околину. Гасификација, ширење даљинског система грејања, избор квалитетног горива, обезбеђење контроле процеса сагоревања у котларницама, доприносе смањену загађивања које потиче из стационарних извора. Од великог значаја су мере унапређења процеса производње у индустрији уз редовну контролу емисије загађујућих материја. Потребно је обезбедити уредно чишћење и прање саобраћајница, поплочаних површина и редовно одношење смећа. Од посебног је значаја спречавање настанака дивљих депонија и уклањање

постојећих нехигијенских депонија уз систематско регулисање одлагања отпада у смислу изградње хигијенске депоније. Спаљивање отпада/смећа замењивати напреднијим методама уклањања и разврставања отпада. Спречавање несавесног паљења њива након жетве чиме се емитују штетни гасови, чађ, пепео, а доприноси се наравно и глобалном загревању. У циљу смањења потрошње енергије посебну пажњу треба посветити мерама термоизолације као рационалној мери за смањење утрошеног горива, што индиректно доводи и до смањења аерозагађења. Борба против пушења - у просторијама у којима се пуши и до 100 пута је већа концентрација загађујућих материја него у спољашњој средини. Ради смањења аерозагађивања узрокованог саобраћајем, неопходно је: изградити заобилазне путеве око Зрењанина за транзитни саобраћај, обезбедити виши ниво техничке исправности возила, обезбедити квалитетно гориво и спречавати продају горива лошег квалитета, изградити квалитетне и безбедне бицикличке и пешачке стазе, строгом контролом рада бензинских пумпи свести њихово загађивање ваздуха нафтним дериватима на најмању могућу меру. У циљу смањења постојећег аерозагађивања потребно је више пажње посветити и контроли дифузног загађивања: контролом исправног функционисања система сагоревања индивидуалних ложишта, проширивањем система централног загревања. У циљу смањења загађења ваздуха таложним материјама више пажње посветити: чишћењу и прању улица, неговању и проширивању зелених површина, садњи заштитног зеленог појаса поред саобраћајница, претварању запуштених и коровом зараслих парцела у паркове и дечја игралишта, санацији дивљих депонија по насељеним местима и самом граду. Неопходно је спроводити акције, уз активно укључивање становништва, града и инспекцијских органа. Поред сталне едукације становништва, у циљу развијања еколошке свести, неопходно је и правовремено и објективно информисање о предузетим акцијама за чистији ваздух као и о постигнутим ефектима. План квалитета ваздуха на територији града Зрењанина, који је у поступку израде, је документ којим ће у складу са Законом о заштити ваздуха ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009, 10/2013 и 26/2021 - др. закон) бити дефинисана оцена стања квалитета ваздуха, све главне загађујуће материје и главни извори загађивања ваздуха који су довели до загађења, као и детаље о мерама или пројектима, који се планирају у дугорочном периоду ради побољшања квалитета ваздуха.

Бука као облик загађивања средине, односно угрожавања и деградације квалитета живота постаје у новије време све већи проблем. Ипак, бука као стални пратилац и нежељена последица људске активности је стара колико и сам град, који је најкарактеристичнији израз цивилизације. У односу на друге облике загађивања средине, бука је по свом утицају на квалитет живота врло специфична. Она је по свом дејству тренутна, делује само док траје емисија и не узрокује закаснеле ефекте на целокупну средину, попут загађивања ваздуха или воде. Мада не оставља трајне ефекте на околину, често или дуготрајно излагање буци може код човека да изазове пролазне или трајне физиолошке и психолошке поремећаје. При томе интензитет буке није толико битан, чак и релативно слаба бука може врло негативно да се одражава на квалитет живота. Саобраћај представља данас најзначајнији извор буке, који човека готово непрекидно оптерећује. То је угрожавање најизраженије управо у градовима, где је врло тешко избећи скоро стални утицај буке на човека. Бука као врло специфични облик загађивања има ту особину да релативно брзо опада са повећањем удаљености од извора. Тако и саобраћајна бука представља највеће оптерећење у непосредној близини самог саобраћајног средства односно саобраћајнице, што представља велико угрожавање квалитета живота у густо насељеним градовима, који нису грађени за данашњи интензивни и врло бучни саобраћај. Бука се убраја међу физичке агенсе штетне по здравље, за чије се неповољно дејство зна одавно. Нивои буке присутни у комуналној средини нису довољно високи да би довели до оштећења слуха, али изазивају читав низ неаудитивних ефеката. Нарочито су осетљива на буку деца млађа од 6 година и особе старије од 65 година. Жене су нешто осетљивије од мушкараца у средњој животној доби. Бука се убраја у стресогене факторе и утиче на поремећај психосоматског здравља, јер изазива специфичне и неспецифичне ефекте, као и сталне и привремене реакције организма. Ефектима комуналне буке данас се у свету поклања све више пажње јер до сада спроведена истраживања показују да она

отежава настанак сна, чини сан површним и испрекиданим, скраћује фазу дубоког сна и доводи до буђења, што се манифестује променом расположења, осећањем умора, невољношћу, падом радне способности, главобољом и појачаном нервозом. За добар сан било би пожељно да бука не прелази 30 dB. Бука у животној средини, или како се веома често зове комунална бука, дефинише се као бука коју стварају сви извори буке који се јављају у човековом окружењу. Главни извори комуналне буке су: извори буке на отвореном простору, извори буке у затвореном простору. Извори комуналне буке на отвореном простору могу се даље поделити на следеће групе: саобраћај (друмски, железнички и авионски), грађевинске машине које се користе при извођењу јавних радова, индустрија, машине за кућну употребу (косачица, моторна тестера и слично), машине и возила за комунално одржавање, спортске активности, концерти, забавни паркови, аларми.

Извори комуналне буке у затвореном простору могу се поделити на следеће групе: угоститељски објекти, кућни апарати, вентилациони системи и клима уређаји, пумпне станице, трафостанице, уређаји за музичку репродукцију. Зрењанин још увек није усвојио Одлуку о акустичком зонирању града. Ниво буке у животној средини је један од показатеља квалитета животне средине који већ низ година прати Завод за јавно здравље града Зрењанина. Праћењем нивоа буке у граду утврђују се извори буке и добијају резултати на основу којих је могуће предузимање одговарајућих мера у смислу правилнијег и хуманијег планирања Града (акустичко зонирање, организација саобраћаја, озелењавање града, подизање заштитних баријера, измештање индустријских постројења, обезбеђивање техничке исправности возила, итд). Праћење целодневног (дневног, вечерњег и ноћног) нивоа буке у животној средини града Зрењанина и одређивање вредности индикатора укупне буке врши се према прописаној методологији и у складу са важећом законском регулативом. Комунална бука у животној средини града Зрењанина се мери на мрежи од 20 мерних места у 3 дневна и 2 ноћна интервала. Интервал мерења износи 15 минута. Резултати мерења указују на повећан ниво комуналне буке у граду. Изузев административно-управне зоне, (као и током неколико претходних година), где су показатељи нивоа дневне буке били у границама дозвољених, све остале вредности на нивоу зона премашују дозвољене нивое буке и не одговарају прописима.

6. ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Зрењанин је седиште Средњобанатског округа и других институција од локалног и националног значаја, административно, образовно, здравствено и културно средиште Средњобанатског округа. Друштвена делатност на територији града је важан чинилац живота становника града, припадајућих насељених места и Средњобанатског округа. Бројне установе, организације и институције у области здравства, образовања, и културе задовољавају различите аспекте друштвених потреба становништва.

6.1. Култура

Град Зрењанин је град изразито богатог нематеријалног културног наслеђа, које се огледа у шароликој усменој традицији, разноликости језика, различитим традиционалним плесовима, уметничким изражајима, обичајима, занатима и бројним другим специфичностима националних мањина, заједница и група које вековима насељавају овај простор. Вишевековни суживот, склад

који постоји међу припадницима различитих етничких заједница, изразита национална диверзификација Граду даје посебан „печат“ мултикултуралности у ком на очувању духовног наслеђа свих досељених народа подједнако раде и културно-уметничка друштва, организације цивилног друштва, установе културе и Град.

Установе културе су уједно и чувари богатог материјалног културног наслеђа које граду Зрењанину дају његову аутентичност и у великој мери одређују његов идентитет.

Установе културе у граду Зрењанину су:

- Завод за заштиту споменика културе Зрењанин;
- Народно позориште „Тоша Јовановић“;
- Народни музеј Зрењанин;
- Градска народна библиотека “Жарко Зрењанин”;
- Историјски архив Зрењанин;
- Савремена галерија Уметничке колоније Ечка-Зрењанин и
- Културни центар Зрењанин.

Народно позориште „Тоша Јовановић“ у Зрењанину је једно од најстаријих и најлепших позоришних здања у региону и управо због тога се налази и на Европској рути историјских театара која обухвата и представља 120 најлепших и најбоље очуваних позоришних кућа у Европи. Житни магацин саграђен од камења Бечкеречке тврђаве преуређен је у позориште 1839. године и од тада није мењао своју функцију. Барокни ентеријер изузетне лепоте, акустике и функционалности у основи је камерног типа . Унутрашњи изглед какав данас видимо је добијен адаптацијом 1884. године по плану архитекте Пелцла. Данашњи спољни изглед добио је темељном реконструкцијом и адаптацијом 1985. године. Зрењанинско позориште од 1946. године негује дугу традицију професионалног рада и 2016. године је обележило два значајна јубилеја, 70. година професионалног рада Драмске сцене, односно 60. година професионалног рада Луткарске сцене. Од свог настанка активни је творац позоришног и културног живота града, а као једино позориште у средњем Банату, и шире. Својом делатношћу задовољава потребе и едукује публику кроз класичне и модерне, домаће и стране драмске текстове. У Народном позоришту „Тоша Јовановић“ паралелно делују Драмска и Луткарска сцена са одвојеним глумачким и техничким ансамблом.

Зрењанински Народни музеј (основан 1906. године) спада у категорију музејских установа комплексног типа, завичајног карактера и својим истраживачким радом покрива подручје средњег Баната. Оваквим начином организације богато културно наслеђе овог подручја из области природе, археологије, етнологије, уметности и историје дошло је у оквиру систематске заштите и стручне обраде једне специјализоване установе са стручњацима свих потребних профила. Унутар збирки пет одељења Музеја смештено је преко 33.000 музејских предмета а треба поменути само неколико најзначајнијих збирки: збирка хладног и ватреног оружја, збирка капа златара, ликовна збирка са значајним фондом слика из XVIII и XIX века, збирка накита из праисторије и средњег века, збирка птица. Музеј има и Педагошко-информативну службу, Документациони центар, рестаураторску и конзерваторску радионицу, фотографско одељење као и столарску радионицу. У Музеју постоји и стручна библиотека са преко 5.000 наслова. Простор сталне поставке музеја има површину од 1200 м². Зрењанински Народни музеј проглашен је за најбољи музеј у Србији у 2006. години.

Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин“ у Зрењанину, самостална је установа културе од 1946. године и матична је за све типове библиотека на територији Средњобанатског

округа, у граду Зрењанину и општинама: Нови Бечеј, Житиште, Сечањ и Нова Црња. Своју делатност обавља кроз следећа одељења и службе: научно и дечје одељење са читаоницама, позајмно, завичајно, матично и обрадно одељење, рачуноводство, секретаријат, штампарију и књиговезницу, као и сопствену књижару, Клуб књиге. Обрађени књижни фонд Библиотеке износи 171. 515 наслова, књига и брошура. Готово читав фонд књига је на српском језику (99,8%), а све остале књиге су на: мађарском, немачком, руском, енглеском и француском језику. Библиотека се од 1967. године налази у згради која датира из 1892. године и која се налази у самом градском језгру. Располаже простором од 1.302 м² у оквиру ког има и читаоницу капацитета 50 места. Део фонда, посебно периодике, налази се у таванским и подрумским просторијама, док је одређени број књига смештен у два депоа ван зграде. Поред своје основне делатности Градска библиотека је и оснивач Фонда „Тодор Манојловић“ који сваке године додељује Награду за модерни уметнички сензибилитет, издавач је часописа за културу, уметност и друштвена питања Улазница, организатор регионалног књижевног конкурса за необјављену песму, причу и есеј.

Историјски архив Зрењанин је установа културе од регионалног значаја која се бави заштитом, прикупљањем, сређивањем, обрадом и чувањем архивске грађе. Архив, такође, омогућује доступност архивских докумената у научно - истраживачке, приватноправне и јавноправне сврхе. Због вредне архивске грађе, књига, новина и часописа, те због његове културно просветне, изложбене и издавачке делатности Историјски архив Зрењанин има значајно место у културном животу ове средине. У Архиву се чува 813 фондова и збирки са око 6.500 метара архивске грађе настале у периоду од 1765. до 2019. године. Архив има и библиотеку са око 15.000 књига и 3.000 годишта часописа и новина. Књиге су из области историје, географије, права, филозофије, етнологије, медицине, уметности итд, на хебрејском, латинском, старогрчком, румунском, словачком, чешком, словачком, чешком, енглеском, француском, руском мађарском, немачком и српском језику. Најстарија књига датира из 1576. године на латинском језику. Неки часописи и новине су сачувани у континуитету од 1851. године и чувају се у посебним условима.

Савремена галерија Уметничке колоније Ечка-Зрењанин основана је 1962. године као установа која води бригу о Уметничкој колонији Ечка и збирци која се формира у колонији. Галерија чува, истражује и излаже дела југословенске и српске послератне ликовне уметности, настала углавном у Уметничкој колонији у Ечки. Овом делатношћу, образована је збирка која данас садржи преко две хиљаде шесто уметничких предмета уметника из бивше Југославије и иностранства. Захваљујући овој збирци данас постоји преглед савремене ликовне уметности Југославије и Србије од 1946. године до данас. До оснивања Музеја савремене уметности у Београду 1965. године, Уметничка колонија у Ечки била је једино место у Србији где се репрезентативна продукција југословенске ликовне уметности могла видети на једном месту. Фонд Савремене галерије чине збирка слика и акварела, збирка скулптуре, објеката и инсталације, кабинет графике (графички листови и цртежи), збирка нових медија (фотографије, видео – радови и др.) и збирка иностране уметности (радови изведени различитим техникама у различитим медијима иностраних аутора који су боравили и радили у Уметничкој колонији Ечка).

Културни центар Зрењанина је јавна установа чији је оснивач град Зрењанин која организује програме намењен свим старосним и социјалним категоријама становништва. Основан је 1978. год. под именом Дом младости и током 35 година постојања организовани су разноврсни културни, образовни и забавни програми. Главне активности Културног центра Зрењанина реализују се у оквиру: позоришног, дечјег, филмског, трибинског, музичког и изложбеног програма, а значајно место заузима и сопствена продукција и издавачка делатност. Једниственост КЦЗР се огледа у његовој поливалентности и презентацији културног стваралаштва које није заступљено у другим установама културе. Поред тога што се у оквиру рада КЦЗР приказују домете високе уметности и културе он служи и као својеврсни јавни и инфраструктурни сервис за

културно ставралаштво обичних људи. Зграда КЦЗР са преко 5000 м² упркос чињеници да је саграђена 1978. год. до данас није озбиљније реновирана. Велика сала капацитета 650 места је јединствена у средњобанатском округу и користи се за различите врсте програма (позоришни, музички филмски...), камерна сала је у функцији балетске школе, мала сала капацитета 50 посетилаца намењена је за трибински, филмски програм и радионичарски рад, хол је уједно и изложбени простор, музички клуб капацитета 100 посетилаца и кафе служи за концерте и едукативне програме док се студио - плесна сала и летња сцена са 400 места користи се за реализацију разноврсних програма.

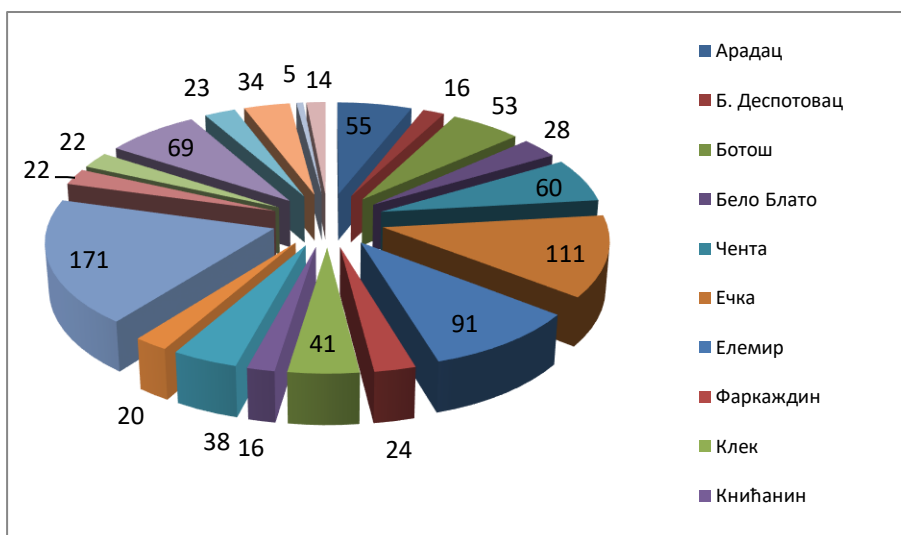
6.2. Образовање

Предшколско васпитање - Прво организовано забавиште на простору данашњег града Зрењанина основано је 1858. године у оквиру јеврејске црквене општине. Од 1868. године оснивање забавишта са јасно дефинисаним програмом прераста у обавезу свих верских заједница. После завршетка оба светска рата брига о деци предшколског узраста интегрисана је у државне системе. Средином шездесетих година двадесетог века почиње интезиван, системски развој предшколства. Граде се наменски објекти и шири њихова мрежа за обухват деце, стручно јачају позиције предшколства у програмском, кадровском и организационом смислу. Данашња, савремена предшколска установа основана је 1990. године и у 2008. години прославила је 150 година традиције предшколства на овим просторима. Програм васпитно-образовног рада, неге, здравствено-превентивне заштите, социјалног рада и исхране деце изводи се у 20 објеката у граду, у којима борави око 2500 деце узраста од 6 месеци до поласка у школу. Предшколска установа има и једну групу на дечјем одељењу градске болнице „Др Ђорђе Јоановић“ у Зрењанину.

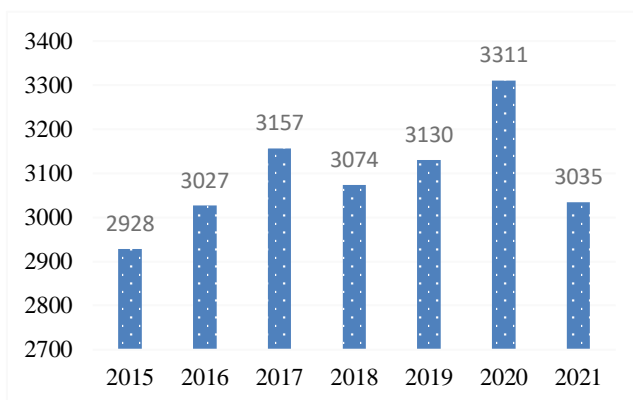
Предшколским васпитањем и образовањем обухваћено 47% деце од 6 месеци до 6,5 година, а када је реч о деци узраста 3-5,5 година 49 одсто деце у Зрењанину похађа програме ПУ (што је испод републичког просека).

Предшколско васпитање и образовање у насељеним местима на територији града Зрењанина организују се при основним школама у тим насељеним местима и програми обухватају децу узраста од 3 до 5,5 година, и обавезне припремно предшколске програме. Предшколски програм се организује у 16 од 22 села, а обавезни припремно предшколски програм се одвија у свим насељеним местима при основним школама у њима.

Графикон 30. Број деце у предшколским установама по насељеним местима

Графикон 31: Број деце корисника предшколског образовања у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Основно образовање- Редован систем основног образовања и васпитања на територији града Зрењанина је организован како у самом граду тако и у 17 насељених места, и то у Арадцу, Банатском Деспотовцу, Белом Блату, Ботошу, Елемиру, Ечки, Клеку, Книћанину, Лазареву, Лукићеву, Меленцима, Орловату, Перлезу, Стајићеву, Томашевцу, Фаркаждину и Ченти, док се у 4 насељена места налазе издвојена одељења (Михајлово, Лукино Село, Јанков Мост и Тараш).

Табела 13. Основне школе на територији града Зрењанина

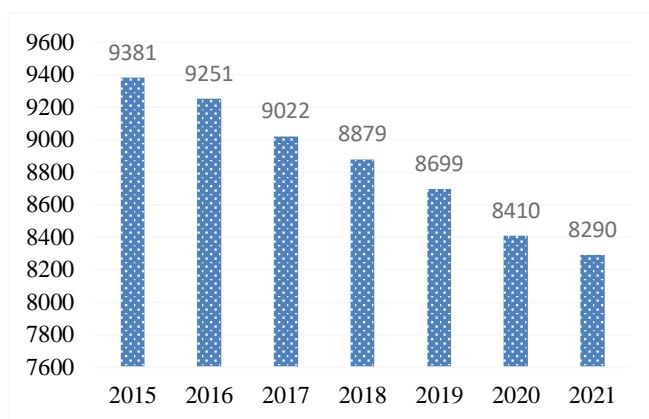
Ред. бр.	Назив школе	Седиште	Адреса	Разредност
1.	ОШ „Вук Караџић“	Зрењанин	Народног фронта 3	I-VIII
2.	ОШ „Доситеј Обрадовић“	Зрењанин	Иве Војновића 276	I-VIII
3.	ОШ „2. октобар“	Зрењанин	Марка Орешковића 48	I-VIII
4.	ОШ „Ђура Јакшић“	Зрењанин	Цара Душана 80а	I-VIII
	Издвојено одељење	Јанков мост	Земљорадничка 6	I-IV
5.	ОШ „др Јован Цвијић“	Зрењанин	7. јула 10	I-VIII
6.	ОШ „Јован Јовановић Змај“	Зрењанин	Видаковићева 1а	I-VIII
7.	ОШ „Жарко Зрењанин“	Зрењанин	Ђурђа Смедеревца 78	I-VIII

8.	ОШ „Петар Петровић Његош“	Зрењанин	Стражиловска бб	I-VIII
9.	ОШ „Серво Михаљ“	Зрењанин-Мужља	Мађарске комуне 55	I-VIII
10.	ОШ „Соња Маринковић“	Зрењанин	Слободана Бурсаћа 7	I-VIII
	Издвојена одељења Михајлово	Михајлово	Нови ред бб	I-VIII
	Издвојена одељења Лукино Село	Лукино Село	Петефи Шандора 4	I-IV
11.	ОШ „Братство“	Арадац	Маршала Тита 90	I-VIII
12.	ОШ „Петар Кочић“	Банатски Деспотовац	Трг Д. Ђубића 1	I-VIII
13.	ОШ „Братство Јединство“	Бело Блато	Маршала Тита 28	I-VIII
14.	ОШ „1.октобар“	Ботош	Тозе Марковића 77	I-VIII
15.	ОШ „Светозар Марковић Тоза“	Елемир	Жарка Зрењанина 45	I-VIII
	Издвојена одељења	Тараш	Жарка Зрењанина 5	I-VIII
16.	ОШ „др Александра Сабовљева “	Ечка	Маршала Тита 48	I-VIII
17.	ОШ „Јован Дучић“	Клек	Васе Мискина 47	I-VIII
18.	ОШ „Стеван Книћанин“	Книћанин	Жарка Зрењанина 4	I-VIII
19.	ОШ „Славко Родић“	Лазарево	Жарка Зрењанина 13	I-VIII
20.	ОШ „Бранко Ђопић“	Лукићево	Бранка Радичевића 8	I-VIII
21.	ОШ „др Бошко Вребалов“	Меленци	Српских владара 63	I-VIII
22.	ОШ „Урош Предић“	Орловат	Пионирска 1	I-VIII
23.	ОШ „Ђура Јакшић“	Перлез	Трг Кнеза Михајла 2	I-VIII
24.	ОШ „Свети Сава“	Стајићево	Тозе Марковића 26	I-VIII
25.	ОШ „Младост“	Томашевац	Трг слободе 8	I-VIII
26.	ОШ „Доситеј Обрадовић“	Фаркаждин	Маршала Тита 2	I-VIII
27.	ОШ „Бранко Радичевић“	Чента	Чарнојевићева 17	I-VIII
28.	ОСШ „9.мај“	Зрењанин	Народне омладине 16	I-VIII

У граду Зрењанину се налази 27 основних школа које обављају редовну делатност основног образовања и васпитања за све разреде (I-VIII) и ОСШ „9.мај“, која остварује делатност основног и средњег образовања и васпитања ученика са сметњама у развоју у оквиру посебних одељења. У самом граду се налази 10 основних школа, док се у насељеним местима налази 17 основних школа. У 4 насељена места се налазе издвојена одељења и то у Јанковом мосту, Михајлову, Лукином Селу и Тарашу. ОШ „Петар Петровић Његош“ у Зрењанину поред редовне делатности основног образовања и васпитања, обавља и делатност основног образовања и васпитања одраслих лица по Програму функционалног основног образовања одраслих.

У периоду од 2015. до 2021. године број ученика у основним школама у Зрењанину бележи опадајући тренд, јер је број ученика опао са око 9.400 на 8.300, тако да је број деце која похађа основно образовање опао за око 12%. Овакав тренд додатно потврђује негативна демографска кретања у Зрењанину, која су уочена на основу анализе кретања природног прираштаја.

Графикон 32: Број ученика у основним школама у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Средњошколско образовање - Зрењанин је центар средњег образовања средњобанатског округа и настава се изводи на српском и мађарском језику у осам средњих школа и то:

- Зрењанинска гимназија,
- Економско-трговинска школа „Јован Трајковић“
- Медицинска школа,
- Средња пољопривредна школа,
- Хемијско-прехранбена и текстилна школа „Урош Предић“
- Електротехничка и грађевинска школа „Никола Тесла“
- Техничка школа,
- Музичка школа „Јосиф Маринковић“.

Табела 14. Број ђака у средњим школама у Зрењанину

Школска година	Број ученика у средњим школама
2017/2018	4982
2018/2019	5020
2019/2020	4990
2020/2021	4899
2021/2022	4840
2022/2023	4728

Број ученика у средњим школама у Зрењанину од 2015. до 2021. године бележи опадајући тренд, јер је број ученика опао са око 9.381 на 8.290, тако да је број деце која похађа средње образовање смањен за близу 12% (према подацима Републичког завода за статистику).

Високо образовање - У оквиру Универзитета у Новом Саду, године 1974. у Зрењанину је основан Педагошко-Технички факултет као високообразовна научна организација за школовање кадрова за политехничко образовање и васпитање. Од 1986. године Факултет носи назив

Технички факултет „Михајло Пупин“ и као једини државни факултет у Банату, у саставу Универзитета у Новом Саду, представља окосницу развоја Зрењанина и региона. На Техничком факултету „Михајло Пупин“ студира више од 1400 студената, а у радном односу има 88 запослених, од који је 46 доктора наука. Поред наставе, врши и следеће делатности: научно-истраживачки рад, преношење резултата науке у циљу рационализовања високог школства и унапређења привреде и друштва. Мере стратегије његовог развоја су биле усклађене са настојањима Универзитета у Новом Саду да израсте у модерну институцију, препознатљиву и у европском образовном простору. Због тога је приоритет био даљи раст компетенција наставног особља и студената, као и акредитовање модерних студијских програма на сва три циклуса академских студија. Сви студијски програми испуњавају стандарде прописане законом, имају

усклађену структуру и између њих постоји потребан степен усаглашености. Квалификације стичу свршени студенти који су показали знање и разумевање из области студирања. Студенти стичу знања из одговарајућих специјалности које умеју да примене при решавању проблема, имају способност да интегришу знања, да закључују на основу непотпуних информација и да размишљају водећи рачуна о етичким аспектима и аспектима заштите животне средине. Свршени студенти су способни да на јасан начин пренесу знање стручној и широј јавности. Технички факултет „Михајло Пупин“ континуирано развија, унапређује и иновира садржаје својих студијских програма у складу са захтевима науке, тржишта, привреде и потребама друштва и заједнице.

Табела 15. Број уписаних студената на основне академске студије, 2016-2022. године

Школска година	КОНКУРС	УПИСАНО
2022/23	385	218
2021/22	385	213
2020/21	385	273
2019/20	390	249
2018/19	410	264
2017/18	410	297
2016/17	420	307

Висока техничка школа струковних студија - Школу је основала Народна Скупштина Аутономне Покрајине Војводине одлуком о спајању Више технолошке школе и Више техничке машинске школе у Зрењанину ("Сл. лист АПВ", бр. 20/62) које су основане одлуком Покрајинског већа Народне Скупштине Аутономне Покрајине Војводине донесене на седници 25.04.1960. године. Скупштина Аутономне Покрајине Војводине на седници одржаној 05. јуна 2007. године донела је Одлуку о промени назива виших школа чији је она оснивач. Делатност високог образовања остварује се кроз струковне студије на основу акредитованог студијског програма и подразумева: – организовање и остваривање студија првог степена – основних струковних студија, – организовање и остваривање студија другог степена – мастер струковних студија.

Центар за истраживање и развој (ЦИР) бави се израдом пројеката, иновацијом знања, стручним образовањем и усавршавањем према потребама привреде, трансфером технологије, сарадњом са привредом и другим пословима из истраживачко-развојног рада.

6.3. Здравство

Здравствена заштита се у граду Зрењанину одвија на више нивоа здравствене заштите - примарна и секундарна. У складу са Законом о здравственој заштити град Зрењанин спроводи мере друштвене бриге за здравље, које подразумевају следеће активности:

- праћење здравственог стања становништва и рада здравствене службе на својој територији, као и старање о спровођењу утврђених приоритета у здравственој заштити;
- стварање услова за приступачност и уједначеност коришћења примарне и секундарне здравствене заштите на својој територији;
- координирање, подстицање, организацију и усмеравање спровођења здравствене заштите која се остварује делатношћу органа јединица локалне самоуправе, грађана, предузећа, социјалних, образовних и других установа и других организација;
- планирање и остваривање сопственог програма за очување и заштиту здравља од загађене животне средине;

-обезбеђивање средстава за вршење оснивачких права над здравственим установама чији је оснивач у складу са Законом и Планом мреже здравствених установа, а које обухвата изградњу, одржавање и опремање здравствених установа, односно инвестиционо улагање, инвестиционо - текуће одржавање просторија, медицинске и немедицинске опреме и превозних средстава, као и за друге обавезе одређене Законом и актом о оснивању;
-сарадња са хуманитарним и стручним организацијама, савезима и удружењима, на пословима развоја здравствене заштите.

Преглед (списак) здравствених установа:

- Дом здравља „Др Бошко Вребалов“,
- Апотека Зрењанин,
- Општа болница „Ђорђе Јоановић“,
- Специјална болница за плућне болести „Др Васа Савић“,
- Специјална болница за рехабилитацију „Русанда“ Меленци,
- Завод за јавно здравље Зрењанин.

Здравствена заштита града Зрењанина се пружа на следећи начин:

1. Примарни ниво: Дом здравља „Др Бошко Вребалов“ Зрењанин и Апотека Зрењанин
2. Секундарни ниво: Општа болница „Ђорђе Јоановић“, Специјална болница за плућне болести „Др Васа Савић“ Зрењанин и Специјална болница за рехабилитацију „Русанда“ Меленци, које обезбеђују здравствену заштиту становништву Средњобанатског округа.
3. Више нивоа: Завод за јавно здравље Зрењанин

Дом здравља „Др Бошко Вребалов“ чини окосницу примарне здравствене заштите како за урбано тако и за рурално становништво и представља први елемент у континуираном процесу здравствене заштите, први ниво контакта појединца и породице са системом, односно капију здравственог система. Дом здравља „Др Бошко Вребалов“ је установа примарне здравствене заштите која пружа превентивне, дијагностичке и терапијске услуге становништву на територији града Зрењанина. Дом здравља у свом саставу има 42 објекта на територији града и у 22 насељена места. У Дому здравља образоване су посебне Службе: Служба за здравствену заштиту предшколске деце (0-6 година), Служба за здравствену заштиту школске деце, Служба за здравствену заштиту одраслих, Служба хитне медицинске помоћи, Поливалентна патронажа, Служба за здравствену заштиту жена и Стоматолошка служба.

Апотека Зрењанин - концесија за финансирање, ревитализацију, управљање и обављање фармацеутске делатности у граду Зрењанину додељена је 8. јануара 2019. године здравственој установи „Апотека Јанковић“. Како је наведено у јавном позиву, рок трајања концесије је 15 година.

Општа болница “Ђорђе Јоановић” Зрењанин је установа секундарне здравствене заштите. То је основна здравствена установа за стационарно лечење и пружање специјалистичких медицинских услуга грађанима Средњобанатског округа, који чине 5 општина: Зрењанин, Нови Бечеј, Сечањ, Житиште и Нова Црња. Зрењанинска болница има статус научно-истраживачке јединице и база је стручног усавршавања студената Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду. Својим кадровима и простором, Болница обезбеђује школовање и практичну наставу Средње медицинске школе и других средњих школа у Зрењанину. Стручне консултације и

допунску дијагностику обавља у референтним клиничким установама Медицинских факултета у Београду и Новом Саду и на Војномедицинској академији у Београду. Болнички комплекс се налази на површини од 6,32 ha и састоји се од девет објеката: зграда Нове болнице, Службе педијатрије, Интерног одељења, Одсека дневне психијатрије, Одељења клиничке патологије, Инфективног одељења, Управе, Техничке службе и објекат у којем су смештени Одсек палијативног збрињавања и Одељење психијатрије. Болница пружа медицинске услуге поштујући основне стандарде дефинисане прописима. Поред тога, установа континуирано прати промене и развој квалитета здравствених услуга. Стручни органи болнице су: Стручни савет, Стручни колегијум, Етички одбор и Комисија за унапређење квалитета рада. Општа болница „Ђорђе Јоановић“ Зрењанин поседује Сертификат о акредитацији. Општа болница према Уредби о плану мреже здравствених установа располаже са 600 постеља – 567 стандардне неге, 30 постеља другог нивоа неге и 3 постеље трећег нивоа неге. Интерна грана располаже са 237 постеља, хируршка са 157, психијатрија са 42, педијатрија са 42, палијативна нега са 8 и гинеколошко-акушерско одељење са 85 постеља. Општа болница „Ђорђе Јоановић“ из Зрењанина је установа секундарног нивоа здравствене заштите у Средњобанатском округу која тимским радом уз максимално коришћење расположивих ресурса, и уз континуирано унапређење квалитета рада путем спровођења планираних активности усклађених са националном здравственом политиком и потребама становништва, и уз примену савремених медицинско-клиничких технологија, пружа изврсност здравствених услуга како у сфери дијагностике тако и у амбулантно-поликлиничком и стационарном лечењу пацијената.

Специјална болница за плућне болести „Др Васа Савић“ Зрењанин обавља високо-специјализовану специјалистичко-консултативну и стационарну здравствену делатност на секундарном нивоу задовољавајући потребе становништва Средњобанатског округа. Све мере које се спроводе, спроводе се у циљу обезбеђења здравствене заштите грађана и усклађене су са здравственом доктрином и уз употребу здравствених технологија, а засноване су на научним доказима, односно морају бити безбедне, сигурне, ефикасне и у складу са начелима професионалне етике.

Специјална болница за рехабилитацију „Русанда“ пружа здравствену заштиту особама којима је потребна рехабилитација због обољења централног и периферног нервног система, коштано-зглобног и мишићног система, крвних судова и реуматизма. Специјална болница за рехабилитацију „Русанда“ Меленци пружа превентивне, дијагностичке, терапијске и рехабилитационе здравствене услуге из области физикалне медицине и рехабилитације. У овој установи се пружају услуге лечења и рехабилитације: обољења или повреде централног или периферног нервног система и стања након хируршких интервенција (болесници са хемипарезом, хемиплегијом, параплегијом или квадриплегијом); реуматских болести (дегенеративне, запаљенске у мирној фази, метаболичке, зглобне и ванзглобне); обољења и стања након хируршких интервенција коштано-зглобног и мишићног система; обољења срца и крвних судова; кожних болести; деформација локомоторног система код деце. Према Уредби о Плану мреже здравствених установа ова установа располаже са 300 постеља предвиђених за дуготрајну рехабилитацију (230 за непокретне, 40 за полупокретне и 30 за покретне болеснике).

Завод за јавно здравље Зрењанин обавља специјализовану превентивну здравствену делатност, која обухвата нарочито:

- промоцију здравља, анализу, планирање и организацију здравствене службе и информатику и биостатистику у здравству;
- контролу и превенцију болести;
- микробиологију, паразитологију и вирусологију;

- хигијену са заштитом животне средине;
- дезинфекцију, дезинсекцију и дератизацију;
- лабораторијска и друга испитивања животне и радне средине.

У установи примарне здравствене заштите Града Зрењанина у 2021. години била су запослена 762 радника – 611 здравствених (80%) и 160 немедицинских радника (20%), а здравствени кадар су чинили: 179 лекара, 37 лекара стоматолога, 8 дипломираних фармацеута, 7 здравствених сарадника и 403 здравствена радника са вишом или средњом стручном спремом. Обезбеђеност становништва медицинским кадром изражава се бројем становника на једног здравственог радника.

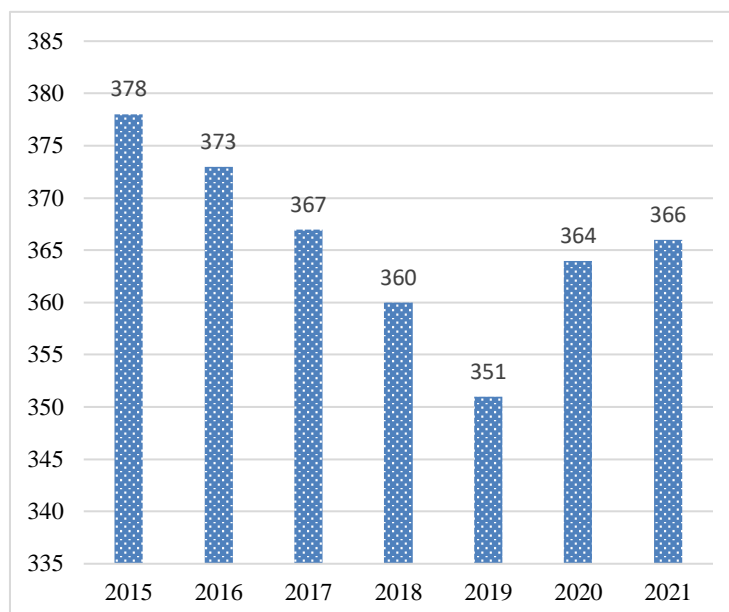
Табела 16. Обезбеђеност медицинским радницима у примарној здравственој заштити Града Зрењанина у 2021. години

Лекари		Стоматолози		Фармацеути апотеци		у Здр. радници са вшс и ссс	
број	број стан. на једног	број	број стан. на једног	број	број стан. на једног	број	број стан. на једног
107	1072	24	4778	0	0	240	478

У установама секундарне здравствене заштите Средњебанатског округа у 2021. години било је запослено нешто мање радника него прошле године – 1331, од којих су 1006 здравствени, а 325 немедицински радници. Запослени здравствени радници у стационарима Средњебанатског округа у 2021. години су били 206 лекара, 10 дипломираних фармацеута, 15 здравствених сарадника и 775 здравствених радника са вишом и средњом стручном спремом.

Стационари Града Зрењанина имају 1060 постеља.

Графикон 34: Број становника на једног лекара у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

По броју умрлих према узроку смрти, највише Зрењанинаца умире од болести система крвотока и тумора. Значајно место у здравственој заштити становништва заузима и приватна лекарска пракса. Она обухвата више десетина лекарских и стоматолошких ординација, дијагностичких ординација и лабораторија које функционишу на комерцијалном принципу.

6.4. Социјална заштита

Кључни актери у области социјалне заштите града Зрењанина су:

- Центар за социјални рад града Зрењанина
- Центар за пружање услуга социјалне заштите града Зрењанина-Мост
- Одељење за друштвене делатности Градске Управе
- Геронтолошки центар Зрењанин
- Црвени крст Зрењанин
- Невладине организације

Центар за социјални рад обавља послове социјалне заштите, социјалног рада, послове заштите породице, послове старатељства и друге послове предвиђене законом и другим прописима. Центар иницира и развија превентивне и друге програме који доприносе задовољавању индивидуалних и заједничких потреба грађана у области социјалне заштите и доприносе спречавању и сузбијању социјалних проблема на територији јединице локалне самоуправе за коју је основан. Центар пружа услуге процене и планирања и утврђивања права на коришћење права из области социјалне заштите дефинисане Одлуком о правима и услугама у социјалној заштити Града Зрењанина које обезбеђује Град.

Табела 17. Број корисника (деца и одрасли) у Центру за социјални рад града Зрењанина

Број деце у ЦСР према корисничким групама/поступцима у току 2022. године	
Корисничке групе	Укупно
Деца под старатељством (сва деца под старатељством: и у породици и на смештају)	263
Деца жртве насиља и занемаривања	488
Деца са неадекватним родитељским старањем	110
Деца са проблемима у понашању и у сукобу са законом	439
Деца чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права	698
Деца чије су породице корисници НСП и других видова материјалних давања	1233
Деца ОСИ	220
Деца у поступцима одређивања личног имена	0
Деца у поступцима располагања имовином	0
Деца у поступцима: сагласност за малолетнички брак	0

Деца жртве трговине људима	1
Деца страни држављани без пратње	0
Деца која живе и раде на улици (деца улице)	0
Деца повратници/из реадмисије	0
Остала деца	0
Укупно	3452

Број пунолетних корисника у ЦСР према корисничким групама у току 2022. године	
Корисничке групе	Укупно
Особе под старатељством - сви пунолетни корисници под старатељством: и у породици и на смештају	524
Жртве насиља, занемарене особе и у ризику од занемаривања	736
Особе које се споре око вршења родитељског права	171
Особе са инвалидитетом	1626
Особа са друштвено неприхватљивим понашањем	293
Особе које имају потребе за смештајем -домски или породични смештај	579
Материјално угрожене особе	3741
Страни држављани и лица без држављанства у потреби за социјалном заштитом	0
Жртве трговине људима	0
Бескућници	0
Остали	0
Укупно	7670

У сусрет новим законским регулативама и из жеље да се обезбеди квалитетнија и одговорнија друштвена брига о сваком грађанину града Зрењанина, Скупштина Града Зрењанина је дана 27.09.2019. године донела Одлуку о оснивању Центра за пружање услуга социјалне заштите **Града Зрењанина-Мост**.

У склопу Центра Мост функционише осам услуга социјалне заштите:

- Прихватилиште за одрасла и стара лица у кризним ситуацијама, бескућнике и просјакe;
- Прихватилиште за жене и децу жртве насиља у породици и жртве трговине људима „Сигурна кућа“;
- Дневни боравак за децу и младе са телесним инвалидитетом односно интелектуалним тешкоћама „Алтернатива“;
- Дневни боравак за децу, младе и одрасле са сметњама у развоју „Наша прича“;
- Услуга становања уз подршку за младе који се осамостаљују;
- Продужено становање за жене жртве насиља у породици;
- Психолошко саветовалиште (Саветовалиште за брак и породицу) и
- услуга Лични пратилац детета.

Табела 18. Укупан број корисника услуга социјалне заштите за 2022. Центру Мост

Број корисника услуга Лични пратилац детета	51
Број корисника услуга смештаја	47
Број корисника других услуга	88
Број корисника Саветодавно-терапијских и социјално-едукативних услуга	201

Одељење за друштвене делатности - Град Зрењанин у области социјалне заштите посебну пажњу поклања осетљивим категоријама грађана и кроз акта дефинише права и услуге које су намењене следећим циљним групама: деца и млади, породица, особе са инвалидитетом, старије особе, Роми, избегла, прогнана и интерно расељена лица, мигранти и повратници по основу Споразума о реадмисији. У оквиру надлежности Одељења за друштвене делатности Градске управе града Зрењанина, а на основу приоритетних осетљивих група становништва иницирају се нови видови подршке које се могу сврстати искључиво у права из области социјалне заштите, али могу се посматрати и као права на подршку из више области одређеним категоријама становништва у циљу побољшања њиховог свеобухватног положаја (економски, образовни, здравствени...)

Права из изворне надлежности Града у области социјалне заштите која се утврђују у оквиру Одељења су и :

- право на превоз повлашћених категорија грађана на територији града Зрењанина;
- право на превоз деце и ученика такси превозом који због свог здравственог стања не могу да користе градски превоз - док су у систему образовања (од укључивања у предшколско васпитање и образовање до завршетка високог образовања)
- право за коришћење обележеног паркинг места на јавним паркиралиштима за особе са инвалидитетом и друга лица;
- остваривање права на енергетски ваучер;
- регресиван боравак и исхрана деце и ученика у предшколској установи и основним школама за одређене категорије утврђене важећим актима;
- обезбеђивање недостајућих уџбеника за ученике основних школа којима је на основу одређеног статуса одобрена набавка истих од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и обезбеђивање регресиваних уџбеника за ученике, децу РВИ, а која похађају основну школу;
- и друга права која се остварују из области образовања, социјалне и здравствене заштите интегрисано.

Геронтолошки центар Зрењанин - У оквиру Геронтолошког центра функционише Служба ванинституционалне заштите. Чине је Помоћ у кући (право на услугу помоћи у кући обезбеђује лицима која имају ограничења физичких и психичких способности услед којих нису у стању да независно живе у својим домовима без редовне помоћи у активностима дневног живота, неге и надзора, при чему је породична подршка недовољна или није расположива) и Клуб за стара и одрасла лица (рад клуба је осмишљен и организован у циљу очувања психо-физичког здравља чланова клуба, након гашења радно продуктивног периода живота, ублажавања самоће и доживљаја усамљености, превенција депресивних стања, обогаћивања социјалног живота). Ванинституционални облици су веома важан и перспективан облик социјалне заштите старије популације. Уз ове услуге обезбеђује се подршка појединцу и породици, омогућава се задовољавање основних егзистенцијалних и виших облика потреба корисника, квалитетнији и садржајнији живот и што дужи останак у природном окружењу - превенирање потребе институционалног збрињавања старијих и усамљених грађана.

Црвени крст Зрењанин - У складу са Законом о црвеном крсту у граду Зрењанину реализује се програм „Народне кухиње”. Право на бесплатан оброк у Народној кухињи обухвата бесплатан оброк који се састоји од топлог obroка који се дистрибуира на једној локацији у Граду, пет дана у недељи и обухвата и ланч пакет за дане викенда. Број топлих obroка утврђује се према броју чланова породице, на основу решења Центра за социјални рад града Зрењанина, а максималан број топлих obroка је 320 obroка на дневном нивоу. Наведена права се остварују у складу са Одлуке о правима и услугама у социјалној заштити Града Зрењанина. Црвени крст у

складу са својим програмима рада, мисијом и циљевима уз изузетно добру сарадњу са локалном самоуправом спроводи, активно учествује у свим акцијама и манифестацијама Града. Од посебног значаја за Град је и подршка Црвеног крста у активацији, развијању солидарности, едукацији и превенцији ризичних понашања у циљној групи деце и омладине.

Невладине организације - Удружења особа са инвалидитетом

Табела 19. Списак удружења и организација особа са инвалидитетом

р.б.	УДРУЖЕЊА ОСИ	Адреса удружења
1	Међуопштинска организације слепих и слабовидих	Милетићева 70, Зрењанин
2	Организација глувих и наглувих	Бригадира ристића 12
3	Удружење за помоћ ментално недовољно развијеним особама „Сунцокрет“ града Зрењанина	Македонска 11
4	Удружење за церебралну и дечију парализу средњебанатског округа	Синђелићева 70
5	Удружење параплегичара Баната	Краља А. Карађорђевића 17/2
6	Удружење мултипле склерозе средњи Банат	Гимназијска 8
7	Хуманитарни центар ДУГА	Македонска 11
8	Удружење за помоћ особама са аутизмом средњебанатског округа ПЛАВИ КРУГ	Бранка Радичевића 26
9.	Савез инвалида рада Војводине, општинска организација инвалида рада Зрењанин	Пупинова 4

Рад и циљ ових Удружења ОСИ је унапређење положаја особа са инвалидитетом.

6.5. Спорт

Спорт као област од великог друштвеног интереса у граду Зрењанину остварује се у складу са Законом о спорту, другим законским и подзаконским актима као и планом јавних набавки локалне самоуправе кроз финансирање годишњих и посебних програма спортских организација са територије града Зрењанина и спортских удружења средствима буџета града.

Град Зрењанин има 12 спортских објеката/терена, а Јавна установа „Спортски објекти“ Зрењанин, чији је оснивач град Зрењанин, којој је дато право коришћења за 9 спортских објеката у овој општини, управља и одржава спортске објекте и пружа услуге свим спортским клубовима који су чланови Спортског савеза града Зрењанина, као и другим спортским организацијама и рекреативцима.

Град Зрењанин у одређеној буџетској години, одобрава и финансира посебне програме спортских удружења, савеза и клубова.

Табела 20: Спортско рекреативни објекти – терени на подручју града Зрењанина

Ред. бр	Објекат/Место	Намена	Капацитет
----------------	----------------------	---------------	------------------

1	ХАЛА СПОРТОВА ЗВОНИМИР ЗВОНКО ВУЈИН (Медисон)	рукомет одбојка кошарка	места за седење 102 места за стајање 200
2	ХАЛА СПОРТОВА КРИСТАЛНА ДВОРАНА	кошарка одбојка мали фудбал рукомет	места за седење 2500
3	ГРАДСКИ СТАДИОН	фудбал атлетика мали фудбал	места за седење 8000
4	ДОМ БОРИЛАЧКИХ СПОРТОВА	рвање , џудо, кунг фу, кендо, карате, мачевање, боди билдинг, отворени терени за кошарку и мали фудбал	
5	СРЦ МАЛА АМЕРИКА- ВОЈНИ СТАДИОН	фудбал, кошарка, одбојка, атлетика	
6	СРЦ ЈУГ БАЗЕНИ	ватерполо пливање синхроно пливање	места за седење 350
7	СРЦ "ПАРТИЗАН"	одбојка, тенис, кошарка, мали фудбал, рукомет, пикадо	
8	СТРЕЛИШТЕ	стрелаштво	
9	СТАДИОН – ПЕРЛЕЗ	фудбал	
10	СТАДИОН РАДНИЧКИ	фудбал	
11	ТЕНИСКИ ТЕРЕНИ	тенис	
12	БАРИЦЕ		

На подручју града Зрењанина спортска инфраструктура је развијена. И поред тога што град Зрењанин је улагао у спортску инфраструктуру и даље су неопходна значајна финансијска средства да би се старији спортски објекти обновили и опремили чиме би се развио потенцијал за развој спорта и спортиста, али и спортски туризам. У граду Зрењанину активно је преко 200 клубова у свим спортовима и одржавају се бројне спортске манифестације и такмичења. Позиционирање града као регионалног спортског центра поред инфраструктуре и опремљености спортских центара подразумева и улагање у школски и рекреативни спорт, као и развој и константно усавршавање знања спорских радника.

6.6. Туризам

Град Зрењанин се истиче богатом културном традицијом и историјским наслеђем, низом манифестација, разноврсном гастрономском понудом, природним лепотама и гостопримством наших људи. Значајни потенцијали за даљи развој туризма и угоститељства огледају се у различитим културним добрима, разноврсности друштвеног и културног живота, природном благу, као и специфичности географског положаја (непосредна близина Београда и Новог Сада).

Зрењанин са својом околином представља јединствено подручје богато природним лепотама међу којима се посебно истиче Специјални резерват природе Царска бара, реке Тиса, Бегеј и Тамиш, многа равничарска села која су идеална за развој руралног туризма. Од архитектонских знаменитости посебно се истичу: Старо језгро града са зградом Градске куће, Народног позоришта „Тоша Јовановић, Народног музеја Зрењанин, Палатом правде и другим објектима у главној градској улици, дворац Каштел у Ечки, бројни верски објекти, мостови... Велики допринос промоцији и развоју туризма пружају и бројне установе културе које чувају и афирмишу културно наслеђе овог простора.

Град је познат по бројним привредним, спортским и туристичким манифестацијама и културним догађајима који немају само локални, већ и регионални и међународни значај. Неке од њих имају непроцењиву важност, те су из тих разлога, од стране Скупштине града Зрењанина, уврштене у манифестације од значаја за град Зрењанин.

Табела 21. Списак манифестација од посебног значаја за град Зрењанин

Р.Б.	Назив манифестације	Месец одржавања
1	Прослава српске Нове године	Јануар
2	Богојављење	Јануар
3	Фестивал кобасица и домаће ракије у Белом Блату	Фебруар
4	Буђење пролећа	Март
5	Песничка штафета	Март и април
6	Digitalik	Април
7	Читалачка значка	Мај
8	Европско село	Мај
9	Плес матураната	Мај
10	Ритам Европе	Мај - октобар
11	Банатске вредне руке	Јун
12	Плес предшколаца	Јун
13	Хорски фестивал „Слободан Бурсаћ“	Јун
14	Корзо фест	Јул
15	Дани породице	Август
16	Дани пива	Август
17	Фолклорни фестивал „Лала“	Август
18	Дечија недеља	Октобар
19	Инклузивне игре без граница	Децембар
20	Прослава Нове године	Децембар

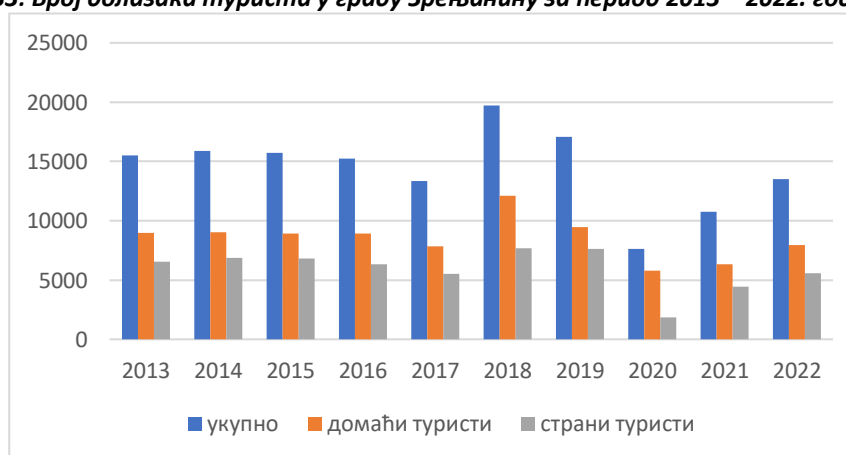
Смештајни капацитети представљају један од важнијих фактора туристичке понуде и са капацитетима за исхрану битно утичу на обим туристичког промета. Одељење за привреду града Зрењанина надлежно је за категоризацију објеката физичких и правних лица у домаћој радиности (соба, кућа, апартмана) и сеоском туристичком домаћинству. Град Зрењанин располаже са укупно 1302 индивидуална лежаја. У граду Зрењанину постоји један категоризован хотел са 4*, који располаже са укупно 92 смештајне јединице са 188 лежајева. У Зрењанину постоји 33 категоризована објекта физичких лица, са 2*. 3* и 4*, са укупно 159 лежајева. У власништву правних лица је 30 регистрованих објеката који располажу са укупно 1143 лежајева. У оквиру категоризованих објеката налазе се и два сеоска туристичка домаћинства са укупно 8 лежајева.

Анализом туристичког промета (доласци домаћих и страних туриста) последњих десет година уочава се велики пад једино у 2020. години и он се везује за епидемију Ковид вируса. Наредне две године долази полако до повећања броја долазака туриста. Тај тренд се наставио и у првој половини 2023. године.

Табела 22. Туристички промет у граду Зрењанину за период 2013 – 2022. године

Година	Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења	
	укупно	домаћи и	страни	укупно	домаћи и	страни	домаћи	страни
2013.	15521	8965	6556	60815	37085	23730	4,1	3,4
2014.	15881	9021	6860	61035	37548	23487	4,2	3,2
2015.	15725	8894	6831	60658	37312	23346	3,9	3,1
2016.	15261	8926	6335	54085	31126	22959	3,5	3,6
2017.	13353	7851	5502	39611	24413	15198	3,1	2,8
2018.	19739	12080	7659	58116	35029	23087	2,9	3,0
2019.	17068	9450	7618	56549	31573	24976	3,3	3,3
2020.	7607	5767	1840	28593	20294	8299	3,5	4,5
2021.	10759	6324	4435	35100	16153	18947	2,6	4,3
2022.	13523	7937	5586	68395	41314	27081	5,5	5,2

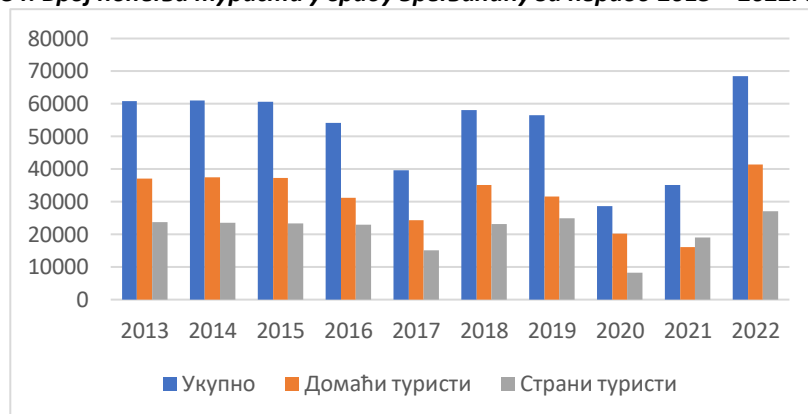
Графикон 33: Број долазака туриста у граду Зрењанину за период 2013 – 2022. године

Ако се упореди број посета домаћих и страних туриста може се уочити да је сваке године доминирао домаћи туризам. Домаћи туристи су најмање посећивали Зрењанин 2020, 2021. и 2022. године из већ поменутог разлога – епидемије ковид вируса, а највише 2018. године када је

број домаћих туриста био око 12000. Број посета страних туриста је био најмањи 2020. године, а највећи 2018. године. Те 2018. године је 7659 страних гостију посетило Зрењанин.

Графикон 34: Број ноћења туриста у граду Зрењанину за период 2013 – 2022. године

Године 2022. у граду Зрењанину је остварено 68395 ноћења, што је највише у последњих 10 година, када се бележи и највећи број остварених ноћења и домаћих и страних туриста, али и њихова просечна дужина боравка, која је износила 5.5 за домаће, односно 5,2 дана за стране туристе.

У граду Зрењанину функционише Туристичка организација града Зрењанина, која се бави обједињавањем туристичке понуде на подручју града Зрењанина, издавањем пропагандног материјала, промоцијом и унапређењем туристичке понуде, организацијом и суорганизацијом различитих манифестација. Бави се и израдом и реализацијом пројеката намењених развоју туризма на територији града Зрењанина.

У центру града се налази Туристичко информативни центар (ТИЦ) са сувенирницом, чија је основна функција сакупљање и пружање информација о граду и његовим знаменитостима, смештајним и угоститељским објектима и њиховој понуди, културним, забавним, спортским и другим дешавањима.

Зрењанин има постављену туристичку сигнализацију, на државним и другим јавним путевима, улицама и пешачким зонама.

На територији града Зрењанина постоје одличне могућности за развој културно-историјског, конгресног, бањског, руралног, гастрономског, екотуризма (посматрање птица, фото сафари, едукативни и рекреативни туризам), пословног, ловног, излетничког, спортско-рекреативног, бицикличког и наутичког туризма. Изградњом аутопута и брзих саобраћајница, у блиској будућности, знатно ће се побољшати потенцијали за развој транзитног туризма.